

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

ÜCRETLERİN KAYNAKTA VERGİLENDİRİLMESİ: FARKLI VERGİ SİSTEMİ UYGULAYAN OECD ÜLKELERİNE İLİŞKİN BİR İNCELEME*

TAXATION OF WAGES AT WITHHOLDING METHOD: AN ANALYSIS ON OECD COUNTRIES APPLIED TO DIFFERENT TAX SYSTEMS

Özden ŞEN¹

Doç. Dr. Yunus DEMİRLİ²

ÖZ

Ücret gelirleri, OECD ülkelerinde gelir vergisi kapsamında ve genellikle kaynakta kesinti yöntemiyle vergilendirilmektedir. Bu çalışmanın amacı; farklı gelir vergisi sistemlerinde kaynakta vergilendirilen ücretlilerin gerçek usulün imkânlarından ne ölçüde yararlandıklarını tespit etmek ve Türkiye için çözüm önerileri getirmektir. Bu kapsamda çalışmada OECD ülkelerinin ücretlerin vergilendirilmesinde kullandıkları yöntemler araştırılmıştır. Ayrıca ücretlerin kaynakta vergilendirilmesine etkisini tespit etmek amacıyla; kapsamlı, ikili, yarı ikili ve düz oranlı gelir vergisi sistemlerini uygulayan OECD ülke örnekleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda, gelir vergisi sistemlerindeki farklılıkların kaynakta kesinti yöntemine doğrudan etkisinin olmadığı, incelenen ülkelerde vergiye şahsılık özelliği kazandıran vergi kolaylıkları ile sosyal içerikli transferlerin çalışanların net ücretlerini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Türkiye’de ise ücretlerin çoğunlukla kaynakta vergilendirilmesi gelir vergisinin subjektif niteliklerini kısmen kaybetmesine neden olmakta ve ücretliler için gerçek usulde vergilendirme şekli nitelik taşımaktadır. Bu nedenle diğer bazı ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de, ücretlerin vergilendirilmesinde beyanname yöntemi gibi gelir vergisini güçlendiren vergilendirme tekniklerinin kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelir Vergisi, Ücretlerin Vergilendirilmesi, Kaynakta Kesinti Yöntemi, OECD Ülkeleri.

JEL Sınıflandırma Kodları: H20, H24, K34.

ABSTRACT

In OECD countries, wage revenues are taxed with income tax and generally through the withholding method. The purpose of this study is to determine the extent to which the benefits of real taxation procedure are reaped in taxing wages by the withholding method in different income tax systems and to propose solutions for Turkey. For this reason, the methods used in taxation of wages in OECD countries have been investigated. In addition, OECD countries that have implemented comprehensive, dual, semi-dual and flat tax systems have been analyzed so as to determine the effect of the withholding method on the taxation of wages. The findings reveal that the differences in the income tax systems do not have a direct effect on the withholding tax of wages, and the tax incentives and the social transfers in these OECD countries affect the employees' real wages positively. The taxation of wages in

* Bu çalışma Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye ABD’de tamamlanan “Türk Vergi Sisteminde Ücretlerin Kaynakta Kesinti Yöntemiyle Vergilendirilmesinin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹ Hazine ve Maliye Bakanlığı, Defterdarlık Uzmanı, osen1974@hotmail.com.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2666-1248>

² Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, demirli_y@ibu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3749-3657>

the source causes the partial loss of the subjective qualities of the income tax in Turkey. As a result, the real tax procedure is superficial for wage earners. Therefore, it is proposed to use taxation techniques that strengthen the income tax such as declaration in Turkey as it is in some other countries.

Keywords: Income Tax, Taxation of Wages, Withholding Method, OECD Countries.

JEL Classification Codes: H20, H24, K34.

1. GİRİŞ

Son yıllarda gelir eşitsizliğinin artması ve bu durumun sebeplerinden birinin de işgücü piyasası olması nedeniyle ücretler gelir dağılımı politikalarının odağı haline gelmiştir. Ücretler, hane halkı gelirin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Son yıllarda reel ücret artışları, emek verimliliğindeki artışların gerisinde kaldığından emeğin milli gelirden aldığı pay birçok ülkede düşmüştür (ILO, 2015:1-2). Ücretler, hane halkı gelirin ABD’de %80’ini, Almanya ve İsveç’te %75’ini, İtalya’da %60’ını ve Yunanistan’da %50’sini oluştururken, diğer ülkelerde de emekli maaşları ve serbest meslek kazançları hane halkı gelirin önemli bir oranına ulaşmaktadır (ILO, 2015:19).

2008 Küresel finans krizi öncesinde olduğu gibi, kriz sonrasında yaşanan talep düşmeleri ve gelir dağılımı değişimleri birçok ülkeyi ücretler konusunda tedbir almaya yöneltmiştir. Çin, Almanya, Japonya ve ABD ücret artışı öngören düzenlemelere gitmişlerdir. Bu kapsamda Almanya asgari ücret düzenlemelerine ağırlık verirken, Japonya şirketlerin ücret ödemelerini desteklemektedir. Çin, tüketimin arttırılmasına yönelik tedbirlere ağırlık verirken, ABD uzun dönemde verimlilik artışlarını izleyecek reel ücret artışlarını hedeflemektedir (USCEA, 2014:36-37).

Son yıllarda OECD üyesi ülkelerin büyük çoğunluğu ve AB üyesi ülkelerin tamamı; işsizliği azaltabilmek, istihdamı teşvik etmek ve ekonomik yapıyı güçlendirmek amacıyla emeğin vergi yükünü düşürme çabası içinde girmişlerdir (Çelikkaya, 2013:69-70). Bu doğrultuda pek çok ülke, vergi ve prim sistemlerini revize ederek vergi ve transfer araçlarıyla ücretlerin yeniden dağılımını etkilemeye çalışmaktadır. Bu amaçla ülkeler; gelir vergisinin tarife yapısı, en az geçim indirimi, ayırma ilkesi, muafiyet-istisna ve indirim uygulamaları, eş ve çocuk yardımı, gelir düzeyine bağlı olarak sağlanan yardımlar aracılığıyla vergileme esnasında ve sonrasında gelir dağılımını etkileyecek politikalar geliştirmektedir. Bu politikalar büyük ölçüde ücretlilerin vergileme koşullarının ve transfer ödemelerinin değişimine odaklanmaktadır.

Bu çalışma, OECD ülkelerinin ücretlerin vergilendirilmesinde kullandıkları yöntemler aracılığıyla ücretlilerin gerçek usulün imkânlarından ne ölçüde yararlandıklarını tespit etme amacına yönelmiştir. Çalışmada; ücretlerin vergilendirilmesinde farklı vergi sistemlerinden ülke örnekleri, ülkelerin iç vergi mevzuatları ve uluslararası kuruluşların raporlarından yararlanılarak incelenmiştir. Örnek olarak seçilen OECD ülkelerinde, ücret matrahının tespiti ve vergilendirilme yöntemi ile yararlanan indirimler, vergi ve diğer yasal yükümlülükler ve transfer ödemeleri karşılaştırılmıştır.

Çalışmada seçilen OECD ülkelerinin amaçladıkları vergi politikaları çerçevesinde farklı vergi sistemleri oluşturdukları ve aynı sistemi kullanmalarına rağmen ücretlerin vergilendirilmesinde farklı yaklaşımlar içinde oldukları görülmüştür. Bu kapsamda; kapsamlı gelir vergisi uygulayan Almanya ve Türkiye, ikili ve yarı ikili gelir vergisi sistemlerini uygulayan Danimarka ile Hollanda, düz oranlı gelir vergisi sistemini uygulayan Estonya’da ücretlerin vergilendirilmesinde yararlanan temel yöntemler olan “kaynakta kesinti” ve “beyan yöntemine” ilişkin benzerlik ve farklılıklar araştırılmıştır.

Çalışma sonucunda, Türkiye, Almanya, Hollanda, Danimarka ve Estonya’daki vergi sistemi farklılıklarının, kaynakta kesinti yöntemine doğrudan etkisinin olmadığı, incelenen ülkelerde vergiye şahsılık özelliği kazandıran vergi kolaylıkları ile sosyal içerikli transferlerin çalışanların net ücretlerini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Türkiye’de ise ücretlerin kaynakta vergilendirilmesinde gelir vergisinin subjektif niteliklerini kısmen kaybetmesi nedeniyle gerçek usulün, ücretliler için şekli nitelik taşıdığı anlaşılmıştır.

2. OECD ÜLKELERİNDE ÜCRETLERİN VERGİLENDİRİLME YÖNTEMLERİ

Devletler, sermayenin önündeki engellerin kalkmasıyla mal ve sermaye akımlarının artışı, bilgi akışının hızlanması sonucu kamu politikalarını küreselleşmenin dayattığı uluslararası rekabet yönünde tasarlamak zorunda kalmıştır (Pınar ve Özügürlü, 2008:46-48). Küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla sermaye ile doğrudan

yatırımların akışkanlığının ve vergi rekabetinin artmasına bağlı olarak ülkeler, koruma amacıyla mevcut artan oranlı vergi sistemleri içinde; sermaye kazançlarını düşük oranlarda ayrımcı vergilendiren, yabancı sermaye ve ayrıcalıklı sektörler için vergi kolaylıkları getiren düz oranlı ya da ikili gelir vergisi sistemlerine geçmiştir (Demirli ve Güran, 2009:187).

Küreselleşme sürecinde pek çok ülke; sermaye üzerindeki vergi oranlarının düşürülmesi, vergi yükünün dolaysız vergilerden dolayı vergilere, dolaysız vergilerde ise uluslararası hareketliliği yüksek olan sermayeden, ücret üzerine aktarılması gibi politikalar izlemiştir (Yıldız, 2005:64; Tanzi, 2008:6-7; Weller, 2007:371; Ganghof, 2005:78-84; Ganghof, 2007:1072; Genschel, 2002:259). Bu durum günümüzde ücret gelirleri üzerindeki vergi takozunun büyümesine ve gelir dağılımının bozulmasına yol açmıştır.

Ülkelerin küreselleşmeye bağlı olarak dönüşen vergi sistemlerinde ücretlerin vergilendirilmesi konusundaki yöntem tercihleri ve vergi tarifelerinin gelir unsurları yönünden farklılaşması, vergileme ilkeleri ve gelir dağılımı bakımından önem taşımaktadır. Dünyadaki örneklerine baktığımızda ücret gelirlerinin gelir vergisi kapsamında vergilendirilmekle birlikte, vergilendirme yöntemi bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Bu konudaki temel yöntemler kaynakta kesinti ve beyan yöntemi olmakla birlikte bazı ülkelerin bu iki yöntemi birlikte kullandığı görülmektedir. Aşağıdaki Tablo 1’de, OECD ülkelerinin ücret gelirlerinin vergilendirilmesinde kabul ettikleri vergilendirme yöntemi tercihleri toplu olarak verilmiştir.

Tablo 1. OECD Ülkelerinde Ücretlerin Vergilendirilmesinde Yararlanılan Yöntemler

Ülkeler	Kaynakta Kesinti Yöntemi	Beyan Yöntemi	Ülkeler	Kaynakta Kesinti Yöntemi	Beyan Yöntemi
Avustralya	+	-	Japonya ^b	+	+
Avusturya	+	-	Kore	+	-
Belçika	+	-	Lüksemburg ^c	+	+
Kanada	+	-	Meksika ^c	+	+
Şili	+	-	Hollanda ^d	+	+
Çekya	+	-	Y. Zelanda	+	+
Danimarka	+	+	Norveç	+	+
Estonya ^a	+	+	Polonya	+	-
Finlandiya	+	-	Portekiz	+	+
Fransa	+	+	Slovakya ^e	+	+
Almanya	+	+	Slovenya	+	+
Yunanistan	+	+	İspanya	+	+
Macaristan	+	-	İsveç	+	-
İzlanda	+	-	İsviçre	+	-
İrlanda	+	-	Türkiye ^f	+	+
İsrail	+	+	İngiltere	+	+
İtalya	+	+	ABD	+	+

Kaynak: EY, 2017’den yararlanılarak hazırlanmıştır.

- a) 2160 Euro’yu aşan gelirler beyana tabidir.
b) 20.000.000 Yenini aşan ücretler ile 200.000 Yenini aşan ücret dışındaki gelirler beyana tabidir.
c) 100.000 Euro’yu aşan gelirler beyana tabidir.
ç) 400.000Meksika Pezosunu aşan gelirler beyana tabidir.
d) Mükellefin ücret dışında başka geliri varsa seçme hakkı bulunmaktadır.
e) 1.901,66 Euro’yu aşan gelirler beyana tabidir.
f) Birden fazla işverenden alınan kaynakta kesinti yapılan ücretler koşullu olarak beyannameye tabidir.

Farklı vergi sistemlerinde ücret gelirlerin vergilendirilmesinde temelde kaynakta kesinti yöntemi kullanılmakla birlikte, bazı ülkelerde kaynakta kesinti yöntemine ek olarak beyan/ koşullu beyan yöntemleri de uygulanabilmektedir. Tablo 1’de 34 OECD ülkesinin kaynakta kesinti ve beyan yöntemlerini ne şekilde

uygulandığı gösterilmiştir. Buna göre 34 OECD ülkesinden 7'sinde³ kaynakta vergilendirilen ücret gelirleri belirli bir limiti aşması halinde koşullu beyana tabi tutulurken 13'ünde her hangi bir limitle sınırlı olmaksızın kaynakta kesilen ücretlerin beyannameyle de bildirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Geriye kalan 14 ülkede ise ücretlerin kaynakta kesintiye vergilendirilmesi nihai vergilemeye dönüşmüştür.

Ücret gelirlerinin beyanı, Türkiye gibi beyanname üzerinden matraha yönelik sınırlandırmalardan (indirimler) yararlanması bakımından önem taşımaktadır. Zira ücretlilerin gerçek usulde vergilendirilen diğer gelir unsurlarının yararlanabildiği GVK, md.89'da yer alan "diğer indirimlerden" yararlanabilmeleri ancak beyanname vermeleri halinde mümkün olabilmektedir. Bu tür sınırlandırmaların varlığı; hem yatay eşitlik ve basitlik ilkeleri, hem de gelir dağılımı bakımından olumsuz sonuçlar doğurabilir.

3. OECD ÜLKELERİNDE ÜCRET YAPISI VE KAYNAKTA YAPILAN KESİNTİLER

Ücretlerin ekonomik rolü küreselleşme ve sosyal devlet uygulamaları arasındaki çatışma nedeniyle son yıllarda daha da önem kazanmıştır. Global ekonomide büyüme hızı 2010 yılından itibaren azalırken, yaklaşık 199,4 milyon işsiz varlığı ve gelecek 10 yıl içinde 395,7 milyon yeni işgücünün piyasaya girecek olması konunun önemini ortaya koymaktadır (ILO, 2015:3). Global işsizlik oranı 2007 yılında olduğu gibi 2015 yılında da %5,8 olmasına rağmen, işsiz sayısı 30 milyon artış göstermiştir (ILO, 2016a:6).

Gelir eşitsizliğini gidermede politika tartışmaları vergi ve transferlerden oluşan maliye politikasının yeniden dağıtım fonksiyonuna odaklanmaktadır. IMF gelir eşitsizliğini gidermede maliye politikasına (IMF, 2014:1), ILO gelir eşitsizliğini azaltması ve büyümeye etkisi nedeniyle sosyal koruma sistemine öncelik vermektedir (ILO, 2014:154). Maliye politikası gelişmiş ülkelerde artan oranlı tarife ve düşük gelirli çalışanlara tanınan vergi indirimleri aracılığıyla gelirin yeniden dağıtım fonksiyonunu daha etkin biçimde gerçekleştirirken, vergi gelirleri ile transferlerin düşük ve dolaylı vergilerin ağırlıklı olduğu gelişmekte olan ülkelerde maliye politikasının etkinliği daha düşük olduğu görülmektedir (IMF, 2014:1).

AB bölgesinde hane halkı tüketiminin yetersizliği talep artışlarını frenlediğinden oluşan kaygı dikkatleri ücretlere yöneltmiş, ücretlerin katılığı veya düşme eğilimi deflasyon riskini arttırmıştır (ILO, 2014/15:2-6). Batirel'e göre (2016:168), emek üzerindeki vergi yükünün ağırlığı, iktisadi büyüme hızını düşürmekte ve rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Buna bağlı olarak AB üyesi ülkelerin son yıllarda istihdam üzerindeki vergi yüklerini düşürmeye çalıştıkları da bilinmektedir (Demirli ve Ayyıldız, 2016:39).

İşgücü verimliliğindeki artış 1999-2013 yılları arasında ABD, Almanya ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de reel ücret artışlarını geride bırakmıştır (ILO, 2015:10-11). Türkiye'de ücretin milli gelirden aldığı payın düşmesinin nedeni yoğun yabancı sermaye girişlerine, mali ve ticari liberalizasyon sonrasında imalat sektöründe emeğin payının azalmasına, düşük ücretli ekonomilerden gelen rekabete (Oyvat, 2011:123-138), işsizlik ve işgücü piyasasına katılım oranının yüksek olmasına bağlanabilir. Ücret gelirleri, diğer ülkelerde de benzer sebeplerin derinliğine ve ülkelerin sosyo ekonomik koşullarına bağlı olarak vergilendirilmektedir. OECD ülkelerinde çalışanların ücretlerinden yapılan kesintiler gelir vergisi, bordro vergisi, kilise vergisi ve dayanışma vergisi ile sosyal güvenlik primleri gibi kamusal yüklerden oluşmaktadır.

Tablo 2, OECD ülkelerinde ortalama ücret üzerindeki gelir vergisi, sosyal güvenlik işçi ve işveren paylarında oluşan işgücü maliyetlerinin büyüklüğünü yansıtabilecek şekilde hazırlanmıştır. Çalışanların toplam kamusal yükü; temelde vergi oranına bağlı olmakla birlikte, medeni durum, çocuk sayısı, ücret düzeyi, en az geçim indirimi, vergi indirimi, ek vergiler, istisna ve muafiyet uygulamaları ve sosyal güvenlik primleri nedeniyle ülkeler arasında değişim göstermektedir. Ücret gelirleri, bazı ülkelerde gelir vergisi yanında dayanışma vergisi ve kilise vergisi gibi kamusal yükümlülüklerin de matrahını oluşturmaktadır. Gelir vergisi, dayanışma vergisi ve kilise vergisinde birtakım indirimlerin vergi matrahından indirilmesine izin verilirken, aynı durum sosyal güvenlik primlerinde geçerli değildir. Türkiye'de, diğer ülkelerden farklı olarak ücret gelirlerinin brüt tutarı üzerinden damga vergisi yükümlülüğü de bulunmaktadır.

³ Bu ülkelerden Hollanda'da başka gelir bulunması halinde seçimlik olarak, Türkiye'de ise iki ve daha fazla ücret geliri elde edilmesi halinde ikinci ve sonraki ücret gelirinin o yılki beyan sınırını aşması halinde zorunlu olarak beyan yükümlülüğü bulunmaktadır.

Tablo 2. Kişisel Gelir Vergisi ile Çalışan ve İşveren Sosyal Güvenlik Primleri (2017)

Ülkeler	Toplam Kamusal Yük (%) (1=2+3+4)	Gelir Vergisi (%) (2)	Sosyal Güvenlik Primleri		İşgücü Maliyeti (USD) (5)
			Çalışan (%) (3)	İşveren (%) (4)	
Almanya	49,7	16,0	17,4	16,3	75.896 USD
İsviçre	21,8	10,0	5,9	5,9	75.245 USD
Belçika	53,8	20,7	10,9	22,2	75.220 USD
Avusturya	47,4	11,2	14,0	22,2	73.996 USD
Lüksemburg	36,7	14,9	11,0	10,8	73.707 USD
Hollanda	37,5	15,5	11,8	10,1	70.094 USD
İzlanda	33,2	26,5	0,3	6,4	68.021 USD
Fransa	47,6	11,0	10,6	26,0	65.316 USD
Norveç	35,9	17,2	7,3	11,5	63.733 USD
İsveç	42,9	13,7	5,3	23,9	62.631 USD
Japonya	32,6	6,9	12,5	13,2	60.989 USD
İngiltere	30,9	12,6	8,5	9,8	60.213 USD
Finlandiya	42,9	17,1	7,6	18,2	59.947 USD
Avustralya	28,6	23,0	0,0	5,6	58.387 USD
Kore	22,6	5,5	7,6	9,4	57.945 USD
ABD	31,7	16,9	7,1	7,7	57.407 USD
İtalya	47,7	16,5	7,2	24,0	56.980 USD
Danimarka	36,3	35,8	0,0	0,8	56.651 USD
İspanya	39,3	11,3	4,9	23,0	52.546 USD
İrlanda	27,2	13,9	3,6	9,7	49.941 USD
Kanada	30,9	13,8	6,6	10,4	45.746 USD
Yunanistan	40,8	8,0	12,8	20,0	43.977 USD
İsrail	22,1	9,2	7,6	5,3	41.409 USD
Y. Zelanda	18,1	18,1	0,0	0,0	39.826 USD
Portekiz	41,4	13,3	8,9	19,2	38.224 USD
Çekya	43,4	9,8	8,2	25,4	36.898 USD
Slovenya	42,9	10,0	19,0	13,9	36.475 USD
Estonya	39,0	12,5	1,2	25,3	35.853 USD
Türkiye	38,7	11,0	12,8	14,9	34.384 USD
Polonya	35,6	6,2	15,3	14,1	32.384 USD
Macaristan	46,2	12,1	15,0	19,0	32.125 USD
Slovakya	41,6	7,7	10,2	23,6	30.752 USD
Letonya	42,9	15,3	8,5	19,1	26.896 USD
Şili	7,0	0,0	7,0	0,0	22.616 USD
Meksika	20,4	8,8	1,2	10,4	14.209 USD
OECD Ort.	35,9	13,5	8,2	14,2	51.047 USD

Kaynak: OECD 2018: 18.

Tablodaki verilere göre, 35 OECD ülkesi arasında kamusal yükün en fazla olduğu ülke Belçika, en düşük olduğu ülke ise Şili'dir. İşgücü maliyetleri bakımından yapılan sıralamada ise en yüksek ülke Almanya, en düşük ülke ise Meksika'dır. Türkiye ise işgücü maliyeti sıralamasında 29'uncu sıradadır. Türkiye, kamusal yükler bakımından sosyal güvenlik primlerinde OECD ortalamasının yaklaşık 5 puan üzerinde, gelir vergisi oranında OECD ortalamasının 3 puan altındadır.

Ücretlerin vergilendirilmesinde farklı vergi sistemlerine sahip OECD ülkeleri arasındaki farklılıkları tespit edebilmek amacıyla sırasıyla Almanya, Estonya, Danimarka, Hollanda ve Türkiye'de ücret üzerindeki vergi ve sosyal güvenlik primi, çalışanlara yönelik sosyal transfer uygulamaları ve beyan yükümlülükleri incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde de incelenen ülkelerde ücretlerin vergilendirilmesine ilişkin bir karşılaştırma yapılmıştır.

3.1. Almanya’da Ücretlerin Vergilendirilmesi

Almanya, öteden beri kapsamlı gelir vergisi sistemini uygulayan ülkelerden biridir. Alman gelir vergisi; artan oranlık, ayırma ilkesi, muafiyet ve istisnalar, en az geçim indirimi gibi vergilemede adaleti sağlayacak subjektif unsurları içermektedir. Bunlardan artan oranlı tarife, gerçek kişilerin ailevi durumlarına göre düzenlenmiştir. Mükellefler belirli bir gelir düzeyine kadar vergi ödemedikleri için tarife yapısı “en az geçim indirimi” özelliği göstermektedir (OECD, 2018:295-296). Alman Gelir Vergisi Kanununda ücretlerin kaynağa vergilendirilmesi, gelir vergisini ücret vergisi niteliğine dönüştürmüştür (Doğrusöz, 1992:21).

3.1.1. Gelir Vergisi

Almanya’da da gelir unsuru olarak ücret; “maaş, ikramiye, katılım payı ve diğer ücretler ile kamu ve özel sektörde işverenler tarafından ödenen yardımlardan” oluşmaktadır. İşveren tarafından çalışana ödenen; taşınma ve eğitim harcamaları, sosyal güvenlik primleri ile çocuklara eğitim istisnası kapsamında yaptığı ödemeler gelir vergisi matrahına dâhil edilmemektedir (EY, 2017:475). Ücret matrahının ve gelir vergisinin hesaplanmasında dikkate alınan “istisna ve indirimler” ise aşağıda sayılmıştır:

- Çocuklara yönelik istisna ve indirimler: Çalışanlara ilk iki çocuk için yıllık 2.304 (aylık 192 Euro), üçüncü çocuk için yıllık 2.376 Euro (aylık 198), dördüncü ve sonraki çocuklar için yıllık 2.676 Euro (aylık 223) tutarında vergi indirimi uygulanmaktadır. Çalışanlar ayrıca çocuk bakımı için yıllık 2.358 Euro (aylık 196,50), eğitim masrafları için yıllık 1.320 Euro (aylık 110) olmak üzere toplamda yıllık 3.678 Euro (aylık 306,50) “çocuk istisnası”ndan yararlanmaktadır. Gelirlerini birlikte beyan edenler ile çocuğuna nafaka almayan bekâr çalışanlar için bu tutarlar iki kat olarak dikkate alınmaktadır. İndirimin değeri çocuk istisnasının değerinden az ise mükellefi vergi istisnası hakkına sahiptir (OECD, 2018:294). Çocuk yardımı hakkı olan aileler hem çocuk istisnasından hem de vergi indiriminden yararlanamamaktadır. Gelirin beyanı halinde çocuk istisnasından ya da vergi indiriminden yararlanmanın mükellef açısından hangisinin uygun olacağı vergi idaresi tarafından belirlenmektedir. Çocuklara ilişkin indirimler kaynağa kesilen gelir vergisi yanında dayanışma vergisi ve kilise vergisi hesaplamalarında da dikkate alınmaktadır (EY, 2014:449-451).
- Emeklilik, hastalık, işsizlik ve bakım sigortası primleri: Ücretliler emeklilik, hastalık, işsizlik ve bakım sigortası primlerini yıllık 1.900 Euro (evli olanların birlikte beyanname vermeleri halinde 3.800 Euro) ile sınırlı olmak üzere indirim konusu yapmaktadır. Alman Sosyal Güvenlik Kanununa göre temel sağlık hizmetlerine yönelik primler ile bakım sigortası için gönüllü olarak sözleşme kapsamında ödenen primler de özel harcama olarak indirim konusu yapılabilmektedir (OECD, 2018:295).
- Ücretlilere işle ilgili mesleki kitap ve periyodik yayın alımları, mesleki kuruluşlara, sendikalara vb. kuruluşlara ödenen üyelik aidatları, işyeri ve ev arasındaki ulaşım giderleri, iş nedeniyle iki konuttan yararlanılması halinde yapılan harcamalar için yıllık 1.000 Euro tutarında toptan indirim hakkı tanınmaktadır. Ayrıca limitin aşılması halinde belgelendirilmesi koşuluyla yapılan giderler talep edilebilmektedir. Çalışanlar, kilise vergisi ile yapılan bağışlar için yıllık 36 Euro (eşler birlikte bildirimde buldukları takdirde 72 Euro) yıllık özel gider indirim hakkına da sahiptir. Sigorta kapsamına dâhil olmayan sağlık harcamaları ise kısmen gelir vergisinden indirilmektedir (OECD, 2018:295). Emeklilere de yıllık 102 Euro tutarında gider indirimi hakkı tanınmıştır (EY, 2017:479).

Aşağıdaki tabloda, işveren tarafından yapılan brüt ücret ödemesinden yukarıda sayılan indirimler düşülerek bulunan matraha uygulanacak gelir vergisi tarifesi yer almaktadır.

Tablo 3. Alman Gelir Vergisi Tarifesi 2017

Bekârlar İçin		Evliler İçin	
Yıllık Gelir (Euro)	Vergi Oranı (%)	Yıllık Gelir (Euro)	Vergi Oranı (%)
8.820’ye kadar	0	17.640’a kadar	0
8.821-54.057	14	17.641-108.116	14
54.058-255.303	42	108.117-512.607	42
256.304 ve üzeri	45	512.608 ve üzeri	45

Kaynak: EY, 2017:481’den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Almanya’da, vergi tarifesi mükelleflerin medeni durumuna göre düzenlenmiştir. İlk dilimdeki matrah gelir vergi dışında tutularak mükelleflere “en az geçim indirimi” imkânı sağlanmıştır. Tablo 3’ten de görüleceği üzere geçim

indirimi tutarı 2017 yılında bekârlar için 8.820 Euro, evlilerin birlikte beyanname vermeleri halinde 17.640 Euro ile sınırlandırılmıştır (OECD, 2018:296). Vergi tarifesi artan oranlı olup, efektif vergi oranı %14, maksimum vergi oranı %45 ve marjinal vergi oranı %42'dir.

3.1.2. Dayanışma Vergisi

Dayanışma vergisi, gelir vergisi borcunun %5,5'i oranında hesaplanmaktadır. Dayanışma vergisi, bekârlar için 972 Euro, eşlerin birlikte beyanname vermeleri halinde 1.944 Euro istisna limitinin aşılması halinde hesaplanmaktadır (OECD, 2018:296).

3.1.3. Kilise Vergisi

Almanya'da işveren tarafından mukim kilise üyesi olan çalışanların ücretlerinden gelir vergisi borcunun %8 ya da %9'u oranında hesaplanan kilise vergisi kaynaktan kesilerek vergi idaresine ödenmektedir (EY, 2017:479) Kilise vergisi oranındaki farklılık bu verginin eyaletlerin yasama yetkisinden kaynaklanmaktadır. Maliye Bakanlığınca toplanan kilise vergisi, Katolik ve Protestan Kilisesinin temsil oranlarına göre pay edilmektedir (Doğan, 2008:10).

3.1.4. Sosyal Güvenlik Primleri

Sosyal güvenlik primleri, çalışanın ücretine hastalık, emeklilik, işsizlik, bakım ve kaza olmak üzere beş tür prim oranı uygulanmak suretiyle hesaplanmaktadır. Tablo 4'te çalışanlar ve işverenler tarafından ödenen hastalık, emeklilik, işsizlik, bakım ve kaza sigortalarına ilişkin oranlar ile primlerin hesaplanmasında esas olan prim tavanları ve sadece işveren tarafından ödenmesi gereken primler gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Güvenlik Prim Oranları ve Tavanları

Sosyal Güvenlik Primleri	Hastalık Primi	Emeklilik Primi	İşsizlik Primi	Bakım Primi	Kaza Primi
İşçi	%8,4 ^a	%9,35	%1,5	%1,025 ^d	-
İşveren	%7,3	%9,35	%1,5	%1,025	%7,605
Prim Tavanı	52.200€	76.200€ ^{b c}	76.200€	52.200€	

Kaynak: OECD 2018:296-297'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

a. %8,4 oranının %7,3'ü çalışan primi, %1,1'i ek prim olarak ödenmektedir.

b. Tavan sınırı aşıldıktan sonra prim kesintisi uygulamasına devam edilmemektedir.

c. Yıllık ücret tutarı 400€-10.200€ limitinde kalması halinde emeklilik primi sadece işveren tarafından ödenir.

d. Çocuğu olmayanlar için bakım sigortası oranı %1,025'tir.

Emeklilik sigortasının ek primi dışındaki kısmı ile hastalık, işsizlik, bakım sigorta prim oranlarının yarısı ile kaza sigortası tamamen işveren tarafından karşılanmaktadır. Kaza sigortasında işveren payı çalışana yaptığı ödemeye ve işyerinin tehlikesine bağlı olarak belirlenmektedir.

3.1.5. Beyanname Doldurma ve Ödeme Süreçleri

Almanya'da ücretlerin vergilendirilmesi temel olarak kaynaktan kesinti yöntemiyle yapılmaktadır. İşverenler tarafından çalışanlara yapılan ücret ödemelerinden gelir vergisi yanında, dayanışma vergisi, kilise vergisi ile sosyal güvenlik primleri de kaynaktan kesilmektedir (EY, 2017:484-485). Dar mükelleflerin, kaynaktan vergilendirilmeyen gelirleri için beyanname verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ayrıca mükelleflerin kaynaktan vergilendirilen gelirler için, AB üyesi ülke vatandaşı olmaları koşuluyla beyanname doldurabilme hakları bulunmaktadır. Ancak indirilmesine izin verilen 8.820 Euro tutarındaki kişisel indirim ücret geliri dışındaki gelir unsurlarına uygulanmamaktadır (EY, 2017:485). Bu uygulama Alman vergi sisteminin, ücret gelirleri lehine ayırma kuramı uygulamasının bir göstergesidir.

Diğer gelir unsurları için beyanname verilmesi durumunda kaynaktan kesilen ücretler de gelir vergisi beyannamesine dâhil edilmektedir. Bakmakla yükümlü olunan çocukların geliri aileleri ile birleştirilmemektedir. Bazı koşullarda kişisel gelir vergisi beyannamesi doldurulurken, okul ücretinin %30'u özel harcama olarak vergiden indirilebilmekte olup bu tutar her çocuk için 5.000 Euro ile sınırlandırılmıştır. Diğer yandan 14 yaşına kadar her yıl maksimum 4.000 Euro ile sınırlı olmak üzere çocuk bakım ücretinin 2/3'ü özel harcama olarak vergiden indirilebilmektedir (EY, 2017:475).

3.2. Estonya’da Ücretlerin Verilendirilmesi

Estonya, 1994 yılında gerçekleştirdiği vergi reformu ile düz oranlı vergi sistemine geçmiştir. Düz oranlı gelir vergi sistemlerinde, kapsamlı vergi sistemlerinde aşırı biçimde uygulanan muafiyet, istisna, indirimlere yer verilmediğinden vergileme daha basit ve anlaşılardır. Düz oranlı vergi sisteminde ücretler, kaynakta kesinti yöntemine ek olarak beyan edilmekte ve diğer gelirlerle aynı oranda vergilendirilmektedir. Bu sistem, ücret gelirleri üzerinden gelir vergisi ve sosyal güvenlik primi yükümlülükleri dışında kesinti yapılmaması nedeniyle kaynakta kesinti yöntemine diğer vergi sistemleri karşısında işlerlik kazandırmaktadır.

3.2.1. Gelir Vergisi

Estonya’da vergiye tabi gelir; maaş, ücret, emekli aylığı, bağış, burs, sermaye kazançları, ödül, yönetim kurulu üyelerine ödenen ücretler, sorumluluk sigortası kapsamında yapılan ödemeler, emekli fonundan (ek veya gönüllü) yapılan ödemeler, kira gelirleri ile tahvil faizlerinden oluşmaktadır. İşverenler, çalışanlara yaptıkları ücret ödemelerinden en az geçim indirimi, sigorta primi ile satın alınan konut faizini indirmek suretiyle vergiye tabi tutmaktadır. Ancak işverenler tarafından çalışanların çocuklarına sağlanan eğitim yardımları ve sosyal güvenlik primi gelir vergisi matrahına dâhil edilmektedir. Brüt ücretten indirilmesine izin verilen unsurlara ise aşağıda yer verilmiştir (OECD, 2018:262):

- Her mükellefe 2017 yılı için kişisel gelirden yıllık 2.160 Euro tutarında “en az geçim indirimi” niteliği taşıyan temel indirim hakkı tanınmaktadır.
- 16 yaşına kadar iki ve daha fazla sayıdaki çocukların her biri için yıllık 1.848 Euro tutarında “ek çocuk indirimi” uygulanmaktadır.
- Çalışanların sosyal güvenlik sistemine ödedikleri işsizlik sigortası primleri brüt ücretten indirilmektedir.
- Çalışanlar tarafından ikincil emeklilik sistemi kapsamında özel sigorta fonlarına yapılan ödemelerin yaklaşık %2’si ile %3’ü brüt ücretten indirilmektedir. 2017 yılı için indirilmesine izin verilen tutar maksimum 6.000 Euro olup, çalışanın yıllık ücretinin %15’i ile sınırlıdır.
- Kaza ve meslek hastalığı yardımları (söz konusu yardımlar sigorta yardımı olarak ödenmezler) yıllık 768 Euro ile sınırlı olarak vergiye tabi gelirden indirilmektedir.
- Konut borç faizleri, eğitim masrafları, bağış ve yardımlar maksimum 1.200 Euro ile sınırlı olmak ve gelirin yıllık %50’sini aşmaması koşuluyla indirim konusu yapılmaktadır.

Estonya’da mahalli idarelere yönelik gelir vergisi uygulaması bulunmamaktadır. Gelir vergisi oranı, 2008-2015 yılları arasında %21 olarak uygulanırken (OECD, 2015:246), 2016 yılından itibaren %20’ye düşürülmüştür (OECD, 2018:262).

3.2.2. Sosyal Güvenlik Primleri

Estonya sosyal güvenlik sisteminde; işveren ve çalışanlardan kesilen işsizlik sigortası, işverenlerden kesilen emeklilik ve sağlık sigortası olmak üzere üç tür sigorta primi ödenmektedir. Tablo 5’te işsizlik, emeklilik ve sağlık sigortası primlerine ilişkin çalışan ve işveren payları görülmektedir. Çalışanlardan brüt ücretin %1,6 oranında işsizlik primi kesilirken, bu prime işveren katkısı %0,8’dir. İşverenler ayrıca çalışanlarının aylık 430 Euro’nun üzerindeki gelir için %20 emeklilik sigortası primi ve %13 sağlık sigortası primi ödenmektedir (OECD, 2018:263). Emeklilik sigortası primi %20 oranında olup, bu primin %16’lık kısmı devletin birincil emeklilik sistemine, %4’lük kısmı ikincil emeklilik sistemine aktarılmaktadır (EC, 2015:76-77).

Tablo 5. Sosyal Güvenlik Prim Oranları

	İşsizlik Sigortası Primi	Emeklilik Sigortası Primi	Sağlık Sigortası Primi
Çalışan Payı	%1,6	-	-
İşveren Payı	%0,8	%20	%13

Kaynak: OECD, 2018:263’ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

3.2.3. Bakmakla Yükümlü Olunan Çocuklara Yapılan Transferler

Estonya’da, ailelerin giderlerine kısmi katkı sağlamak amacıyla, çocukların eğitim ve bakım masraflarını karşılamaya yönelik sosyal transfer uygulamaları bulunmaktadır. Bu sistemde ilkökul, ortaokul, temel eğitim ya

da mesleki eğitime kayıtlı olmak koşuluyla 19 yaşına kadar çocuklara aile yardımı, doğum yardımı ve aile gözetimindeki çocuklar için de çocuk yardımı ödenmektedir. İndirimler yıllık olarak dikkate alınmaktadır. Çocuğun yaşına ve çocuklara bakan kişilerin statülerine göre değişen tutarlarda; çocuk bakım indirimi, askeri öğrenci indirimi, okul indirimi imkânı tanınmaktadır. Tablo 6'da 2017 yılında sağlanan yardımlara ilişkin limitlere yer verilmiştir. Yıllar itibarıyla belirlenen tutarı aşan yardımlar vergi matrahına dâhil edilmektedir (OECD, 2018:264).

Tablo 6. Çocuk ve Aile Yardımı Tutarları (2017)

Yardım Türü		Yardım Tutarı (Yıllık)
Çocuk ve Aile Yardımları (0-16/19 yaş için)	İlk ve ikinci çocuk için çocuk yardımı	600,00 €
	Üçüncü ve sonraki çocuklar için çocuk yardımı	1.200,00 €
	Bekâr çocuklu aile için çocuk yardımı	230,16 €
	3-6 çocuklu aile için aile yardımı	1.800 €
	7 ve üzeri çocuklu aile için aile yardımı	3.412,44 €

Kaynak: OECD, 2018:264'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

Estonya'da yukarıdaki tabloda yer verilen yardımlara ilave olarak, yardıma muhtaç ailelerin ilk üyesi için aylık 394 Euro, 14 yaşından itibaren aile bireylerinin her birine 197 Euro, 14 yaşından küçük olanlara aylık 118,20 Euro tutarında yardım yapılmaktadır (OECD, 2018:264).

3.2.4. Beyanname Doldurma ve Ödeme Süreçleri

Estonya'da ücretliler temelde kaynaktan kesinti yöntemi ile vergilendirilmektedir. Düz oranlı vergi sistemi uygulanması nedeniyle, 2.160 Euro'yu aşan tüm gelirler %20 oranında vergilendirilmektedir. Sistem ücret ve diğer gelir unsurları arasında ayırıcı vergilemeye izin vermez iken, 2.160 Euro tutarındaki geçim indirimi gizli artan oranlılığı sağlamaktadır.

Estonya'da ücretlilerin; yıllık ücret tutarı 2.160 Euro'yu aşması, diğer gelirleri nedeniyle ek gelir vergisi ödenmesi gerektiren durum bulunması ve vergi indirimi uygulamasından yararlanma talebi olması hallerinde yıllık gelir vergisi beyannameyi vermeleri gerekmektedir. Eşler ayrı ya da birlikte beyanname verebilmektedir. Vergi borcu, kaynaktan kesilen vergiler mahsup edilerek belirlenmekte ve yabancı ülkelerde ödenen gelir vergilerinin mahsubuna da izin verilmektedir (EY, 2017:402-403).

3.3. Danimarka'da Ücretlerin Vergilendirilmesi

İkili gelir vergisi sistemini uygulayan Danimarka'da vergiye tabi gelir, kişisel emek geliri ve sermaye gelirinden oluşmaktadır. Sistemde emek gelirleri artan oranlı vergilendirilirken, sermaye gelirleri ise düz oranda vergilendirilmektedir. Sistem bu haliyle sermaye lehine ayırıcı vergilemeye izin vermektedir.

Emek geliri; ücret, maaş, yönetim kurulu üyelerine yapılan ücret ödemelerinden oluşmaktadır. Vergilendirilecek (saf) gelire, toplam gelirlerden kanunen indirilmesine izin verilen istisna ve indirimler düşülerek ulaşılmaktadır. Temelde çalışanlara yapılan bütün yardımlar emsal bedelinden vergilendirilmektedir. Uygulamada çalışanların şirket arabasını kullanması şeklinde sağlanan menfaatler ile diğer yardımların değeri özel olarak belirlenmektedir. İşveren tarafından çalışanın çocuklarına yapılan okul ödemeleri ücret olarak dikkate alınmakta ve vergilendirilmektedir (EY, 2014:323).

Bunun dışında Danimarkalı işverenler tarafından çalıştırılan göçmenlere özel vergi rejimi uygulanarak beş yıl süreyle ücretlerden artan oranlı tarife yerine, kaynaktan kesinti yöntemiyle %31,92 oranında düz oranlı vergi kesintisi yapılmaktadır. Bu oranın %8'ini sosyal sigorta primi oluşturmaktadır (EY, 2017:356).

3.3.1 Gelir Vergisi

Danimarka 1987 yılında gerçekleştirdiği vergi reformu ile ikili gelir vergisi sistemini uygulayan ilk ülkedir. Bu sistemde vergi oranı; vergi arbitrajını en aza indirmek için emek gelirlerine uygulanan en düşük oran ile sermaye gelirlerine uygulanan vergi oranını birbirine eşitlemektedir. Yüksek düzeyde kazanç elde eden çalışanlara artan oranlı tarife uygulanırken, sermaye gelirleri elde edenler düz oranda vergilendirilmektedir (Demirli ve Güran, 2009:172).

Danimarka’da ücretlerin vergilendirilmesinde ödeme gücüne ulaşmak amacıyla “en az geçim indirimi”, “artan oranlı tarife”, “ayırma ilkesi” ve “indirim” uygulamalarından yararlanılmaktadır. Ücretlerin kaynakta kesinti yöntemiyle vergilendirilmesinde başvuru indirimi unsurlarına aşağıda yer verilmiştir (OECD, 2018:249-250):

- Her vergi mükellefi 45.000 DKK⁴ tutarındaki matrahın %10,08’i oranında (4.536 DKK tutarında) kişisel indirim hakkına sahiptir. Evli olan ücretlilere kişisel indirim dışında ücretinin (maksimum 30.000 DKK’ye kadar) %8,75’i oranında, bekârlara ise ücretinin (maksimum 19.800 DKK’ye kadar) %5,75’i oranında ek kişisel indirim olanağı tanınmıştır. Eşlerden biri tarafından tam olarak kullanılmayan indirim diğer eşe aktarılabilir. Nafaka ödemeleri de indirim konusu yapılmaktadır.
- Brüt ücretten; sendika aidatı, ulaşım giderleri, özel emeklilik sigortası primleri ve diğer indirimler (sözleşmeye dayanan nafakalar, kar amacı gütmeyen kurumlara yapılan 15.600 DKK’ye kadar katkı payları, adi ortaklıktan kaynaklanan geçmiş yıl zararları) düşülmektedir.

Danimarka’da merkezi hükümet gelir vergisi, kişisel emek geliri ve sermaye geliri toplamı üzerinden en düşük %10,08 oranında alınmaktadır. Emek gelirleri için vergi oranı, en yüksek dilim matrahının (479.600 DKK) aşılması halinde %15 oranında uygulanmaktadır. Ücret gelirleri üzerinden sağlık vergisi ve belediyelerce ayrıca gelir vergisi tahsilatı yapılmaktadır.

3.3.2. Sağlık Vergisi

Merkezi hükümet tarafından ücret gelirleri üzerinden %2 oranında sağlık vergisi almaktadır. Sağlık vergisi hesaplanırken vergiye tabi gelirden indirilecek tutar (45.000 DKK’nin %2’si olan) 900 DKK olarak uygulanmaktadır (OECD, 2018:249).

3.3.3. Mahalli Gelir Vergisi

Mahalli gelir vergisi, yerel yönetimler tarafından alınmaktadır. Mahalli gelir vergisi oranları, belediyelerin yetki alanlarıyla sınırlandırıldığından ülke genelinde farklı uygulanmaktadır. En düşük oran %22,5 iken, en yüksek oran %27,8’dir. Ortalama vergi oranı ise %24,91’dir. Çalışanların ücretlerinden mahalli gelir vergisi hesaplanırken matrah üzerinden 11.211 DKK (45.000 DKK’nin %24,91’ine eşittir) indirim hakkı tanınmaktadır (OECD, 2018:249-250).

3.3.4. Sosyal Güvenlik Primleri

Çalışanlar işsizlik sigortasına 11.604 DKK tutarında prim ödemektedir. 1999 yılından itibaren işsizlik sigortası primleri iki kısma ayrılmıştır. İlk kısmı 4.080 DKK’lik işsizlik sigortasından, ikinci kısmı 5.940 DKK’lik erken emeklilik planı için gönüllü prim ödemesinden oluşmaktadır. Çalışanlar, ortalama 1.584 DKK tutarında da sosyal güvenlik sistemi yönetim giderlerine katılım payı ödemektedir (OECD, 2018:250).

Her çalışan Emek Piyasası Ek Emeklilik Planına çalışılan saate göre ayda 379 DKK ile 1.136 DKK arasında değişen tutarda prim ödemektedir. İşverenler ise bu tutarların iki katı katkı primi ödemektedir. Çalışan primleri ücret matrahından indirilmektedir. İşverenler Emek Piyasası Ek Emeklilik Planına tam çalışma halinde 2.837 DKK, İşçi Garanti Fonuna 204 DKK, kaza sigortasına 200 DKK ve İşveren Tazminat Sistemi’ne 2.272 DKK tutarında prim ödemektedir (OECD, 2018:250-251).

3.3.5. Nakdi Transferler

Danimarka’da ücretliler, bakmakla yükümlü oldukları çocukları için 18 yaşına kadar transfer ödemesi alabilmektedir. Yaş grubuna göre değişen ve üç aylık dönemler için yapılan bu transferler aşağıdaki Tablo 7’de verilmiştir.

Çalışanlara yapılan transferler, ailenin gelirinden bağımsızdır. Tablo 7’de görülen tutarlar dikkate alınmadan bekârlara bakmakla yükümlü oldukları her çocuk için yıllık 5.540 DKK, kendileri için çocuk sayısı dikkate alınmadan 5.648 DKK tutarında transfer ödemesi yapılmaktadır. Ailesi olmayan çocuklara da yıllık transfer ödemesi yapılmaktadır.

⁴ Danimarka Kronu

Tablo 7. Bakmakla Yükümlü Olunan Çocuklara Yapılan Transferler

Yaş Grubu	Her Çocuk İçin (Üçer Aylık Tutar)
0-2 Yaş	4.491 DKK
3-6 Yaş	3.555 DKK
7-17 Yaş	2.796 DKK

Kaynak: OECD, 2018:251'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

On sekiz yaşından büyükler ise 940 DKK “green check” adı altında transfer ödemesi alabilmektedir. Evli çiftlerden yalnız birine verilen “green check” çocuklar için arttırılarak ödenmektedir. Bu tutar ikiden fazla çocuğu olanlara her çocuk için 215 DKK arttırılarak uygulanmaktadır. Green check, 388.200 DKK üzerindeki gelirin %7,5'i ile sınırlıdır. Yıllık geliri 226.900 DKK'den düşük olanlara 280 DKK ek green check ödemesi yapılmaktadır (OECD, 2018:251).

3.3.6. Beyanname Doldurma ve Ödeme Süreçleri

Danimarka'da, diğer ülkelerde olduğu gibi gelirin vergilendirilmesinde bir takvim yılı esas alınmaktadır. Emek ve sermaye geliri ile belirli bir limiti aşması halinde ücretler de beyana tabidir. Yıllık beyana tabi olan ücret gelirleri için, yıl içinde kaynaktan kesilen vergiler yıllık beyanname üzerinde mahsup edilebilmektedir. Kaynaktan kesilen vergiler, nihai vergiden fazla olması halinde mükellefe iade yapılmaktadır. Eşler ise ayrı beyanname vermektedir (EY, 2017:357-358).

3.4. Hollanda'da Ücretlerin Vergilendirilmesi

Hollanda'nın 2001 yılında yasalaştırdığı ve “Box System” olarak tanımlanan yeni gelir vergisi sistemi, ikili gelir vergisi sisteminin ideal tipine yakındır (Demirli ve Güran, 2009:188). Bu nedenle sistem yarı ikili gelir vergisi sistemi olarak nitelendirilmektedir. Sermaye çıkışlarını azaltmak amacıyla tasarlanan bu sistemde sermaye gelirleri düz oranda, emek gelirleri ise artan oranlı olarak vergilendirilmektedir. Ücretlerin vergilendirilmesinde ödeme gücüne ulaşmak amacıyla “en az geçim indirimi”, “artan oranlı tarife”, “ayırma ilkesi” ve “indirim” uygulamalarından yararlanılmaktadır. Hollanda'da eşler kişisel gelirlerinden dolayı ayrı ayrı vergilendirilmektedir.

3.4.1. Gelir Vergisi

Hollanda yarı ikili gelir vergisi sistemi, geliri üç kategoride vergilendirmektedir. Buna aynı zamanda kutu sistemi de denilmektedir. Vergiye tabi matrahın hesaplanmasında her gelir kategorisi kendine özgü vergi oranları ve istisnalar barındırmaktadır. Genellikle bir kategoride gelirin elde edilmesinden doğan zarar, başka bir kategorideki gelirden indirilememektedir. Bu kategorilere aşağıda yer verilmiştir (EY, 2017:990-993):

1. Kategori (1. Kutu): Bu kategori emek geliri, ticari kazanç ve gayrimenkulden elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. Kişisel ticari faaliyetlerden, serbest meslek faaliyetlerinden ve kişisel ortaklıktan elde edilen paylar ticari kazanç sayılmaktadır. Bu kategoride gelir artan oranlı tarifeye tabidir. Gelirin 67.072 Euro'yu aşması halinde vergi oranı maksimum %52'dir. Çalışanların elde ettiği ücret ile yönetim kurulu üyelerine ödenen ücretler kaynaktan vergilendirilmektedir. Ücret ödemelerinden yapılan gelir vergisi kesintisi nihai verginin peşin ödenmesi olarak işlev gören PAYE⁵ sistemine dayanmaktadır.

Emek geliri, maaş, ücret, emekli aylığı, hisse senedi, ikramiye ve konuta tanınan indirim unsurlarını (oturlan eve ilişkin harcamalar, taşınma masrafları) kapsamaktadır. Konut indirimleri belirli bir limiti aşması halinde ücretlere eklenerek vergilendirilmektedir. Sermaye şirketlerinin yöneticilerinin ücretleri ile yatırımlardan elde edilen kişisel kazançlar artan oranlı tarifeye göre vergilendirilmektedir.

Çok uluslu şirketlerin, Hollanda'da ikamet etmeyen 12 aylık sürede 60 gün süreyle çalıştırdıkları kişilere “60 gün kuralı” gereği yaptıkları ödemeler gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

2. Kategori (2. Kutu): Şirket hisse senedinden elde edilen kar payları bu kategoriye girmekte ve %25 oranında gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

⁵ PAYE: Pay As You Earn (kazandığın kadar öde).

3. Kategori (3. Kutu): Bu kategorideki gelirler; tasarruf ve yatırımlardan elde edilen gelirlerden oluşmakta ve %30 oranında vergilendirilmektedir. Bu kategorideki gelirleri elde eden bütün mükellefler 25.000 Euro tutarında istisna hakkına sahiptir.

Hollanda’da elde edilen ücretlerden aşağıdaki indirimlerin düşülmesine izin verilmektedir (OECD, 2018:432-433):

- Çalışanların sağlık sigortası dışındaki sosyal güvenlik primleri gelir vergisi matrahından indirilebilmektedir. Sağlık primi, gelir vergisi matrahına dâhil edildiğinden çalışanların vergi yükünü arttırmaktadır.
- Ev ile işyeri arası uzaklığın 10 km’den fazla olması halinde kamu tarafından sağlanan ulaşıma ilişkin giderler brüt ücretten indirilebilmektedir. 80 km’yi aşan uzaklıklarda 2.073 Euro ile sınırlı olmak üzere ulaşım giderinin ücretten indirilmesine izin verilmektedir. Ulaşım giderleri doğrudan işveren tarafından ödenmişse çalışanların indirim hakkı bulunmamaktadır. Ulaşımında çalışanın kendi arabasını kullanması halinde yapılan ödeme belirli bir tutara kadar ücretten indirilmektedir.
- Özel emeklilik programlarına yapılan prim ödemeleri ve oturlan konutla ilgili emsal kira bedelini aşan mortgage faizleri de indirim konusu yapılabilmektedir.
- Kronik hastalıklardan kaynaklanan giderler, özel gider olarak kabul edilen diyet harcamaları, doktor tarafından yazılan ilaç ödemeleri, sağlıkla ilgili ulaşım giderleri Brüt ücretten indirilebilmekte, görsel araçlara ilişkin giderler ile sigorta primlerinin özel gider olarak indirilmesine izin verilmemektedir. Bekâr çalışanların gelirinin 7.586-40.296 Euro arasında olması halinde gelirin %1,65’ini aşan harcamalar, özel gider olarak indirilebilmektedir. Gelirin, 7.586 Euro’ya eşit veya bundan daha düşük olması halinde indirim tutarı 129 Euro’dur. Eşlerin gelirinin 40.296 Euro’yu aşmaması halinde yapabilecekleri özel gider indirimi 258 Euro ile sınırlıdır.
- Mesleki eğitimle ilgili en düşük 500 Euro, en yüksek 15.000 Euro ile sınırlı olmak üzere gider indirimine izin verilmektedir.
- Gelirin %1’i ile sınırlı ve 60 Euro’yu aşan tutarda kamu yararına kurumlara yapılan bağışlar vergiye tabi gelirden indirilebilmektedir.

Tablo 8. Emek ve Gayrimenkul Kazançlarına Uygulanan Vergi Tarifesi

Vergiye Tabi Gelir (Euro)	Gelir Vergisi Oranı (%)	Sosyal Güvenlik Primi Oranı (%)	
		65 Yaş Altı	65 Yaş Üstü
0-19.982	8,90	27,65	9,75
19.982-33.791	13,15		
33.791-67.072	40,80	-	-
67.072 ve üzeri	52,00	-	-

Kaynak: OECD, 2018:434

Tablo 8’de gelir vergisi ve sosyal güvenlik primlerinin hesaplanmasında esas olan tarife görülmektedir. Hollanda’da, emek ve gayrimenkul gelirleri, dört basamaklı artan oranlı gelir vergisi tarifesine göre vergilendirilmektedir. Sosyal güvenlik primleri ise, tarifenin 1. ve 2. dilimlerindeki matrah üzerinden 65 yaş altı ve üstü yaş gruplarına göre ayrı hesaplanmaktadır. Prim oranları; 65 ve üzeri yaşlarda %9,75 ve 65 yaş altında %27,65’tir. Sistemde dul ve yetim aylıkları ile istisnai sağlık harcamaları için de kesinti yapılmaktadır. Hollanda’da gelir vergisi tarifesine göre hesaplanan vergiden aşağıdaki mahsupların (vergi indirimlerinin) yapılmasına izin verilmektedir:

Genel Vergi İndirimi: İndirim 19.982 Euro’yu aşmayan gelire uygulanmakta olup, maksimum indirim tutarı 2.254 Euro’dur.

Ücret İndirimi: Ücret geliri elde edenler için uygulanan bu indirimin maksimum tutarı 3.223 Euro’dur.

Gelire Bağlı İndirim: Bu indirimden bekârlar, 12 yaş altında çocuğu olanlar ve eşinin geliri 4.895 Euro’yu aşanlar yararlanabilmektedir. İndirim hakkı 1.043 Euro ile sınırlıdır. Eşin geliri 4.895 Euro’yu aşması halinde vergiye tabi gelirin %6,159’u oranında “ek indirim” tanınmakta olup, bu haliyle gelire bağlı indirim tutarı maksimum 2.778

Euro'ya çıkmaktadır. Belirli koşullarda bekârlar elde edilen gelirin %4,3'ü oranında ek indirim hakkına sahiptir. Ek indirim tutarı da 947-1.319 Euro arasında değişmektedir.

Vergi indirimi, gelir vergisi borcundan ve sosyal güvenlik priminden de kısmen indirilebilmektedir (OECD, 2018:434-435).

3.4.2. Sosyal Güvenlik Primleri

Sosyal güvenlik primleri, “Ulusal Sigorta Kanunu” ve “Çalışan Sigorta Kanunu” “Sağlık Sigortası Kanunu” kapsamında üç kategoriye ayrılmaktadır. Ulusal sigorta primi, maksimum 33.790 Euro üzerinden hesaplanmaktadır. Prim, gelir vergisi matrahından indirim konusu yapılmamaktadır. Çalışanlardan yıllık maksimum 9.343 Euro prim kesintisi yapılırken, işverenler tarafından çalışan adına maksimum 6.183 Euro prim ödenmektedir. Sağlık sigortasına ise işverenler tarafından maksimum 3.571 Euro, çalışanlar tarafından da yaklaşık 1.320 Euro prim ödemektedir (EY, 2017:998-999). Tablo 9'da işveren ve çalışan tarafından ödenen primlerin matrah tavanları ve oranları görülmektedir.

Tablo 9. Sosyal Güvenlik Primleri

Ödeme Yükümlülükleri		Oran (%)	Maksimum Gelir (Euro)	Maksimum Prim (Euro)
Çalışan Payı	Genel Yaşlılık Aylığı	17,90	33.791	6.049
	Dul ve Yetim Aylığı	0,10	33.791	34
	Ek Sağlık Harcaması ve Sakatlık	9,65	33.791	3.261
	Toplam Maksimum Prim	27,65	-	9.344
İşveren Payı	Sakatlık, Hastalık, Maluliyet (Temel Oran)	6,16	53.701	3.308
	İşsizlik Sigortası Primi (Temel Oran)	2,64	53.701	1.418
	İşsizlik Sigortası Primi (Sektöre Göre)	1,16	53.701	730
	Çocuk Bakım Primi	0,50	53.701	268
	Toplam Sigorta Primi	11,10	52.763	6.183
	Sağlık Sigortası Primi	6,65	53.701	3.571

Kaynak: EY, 2017:999'dan yararlanılarak hazırlanmıştır.

İşsizlik primini yalnızca işverenler ödemektedir. Brüt gelirin 52.763 Euro'yu aşması halinde prim oranı %2,44'tür. Her yetişkin kendi seçmiş olduğu özel sağlık sigortasına ortalama 1.212 Euro tutarında temel sağlık sigortası primi ödemektedir. Bu prim vergiye tabi matrahın hesabında indirim konusu yapılabilmektedir. İşverenler de çalışanlar için %6,75 oranında sağlık sigortası primi ödemektedir.

3.4.3. Nakdi Transferler

Hollanda'da, 6 ile 12 yaşları arasında çocuklu ailelere transfer ödemesi yapılmaktadır. Bu yardımın tutarı iki çocuk için yıllık 1.928 Euro'dur. Ayrıca aileler bakmakla yükümlü oldukları 18 yaşından küçük ve vergiden muaf geliri olan çocukları için “ek çocuk yardımı” alabilmektedir. Bu miktar bir çocuk için 1.038 Euro, iki çocuk için 2.040 Euro'dur. Yardım, ailenin geliri yıllık 20.109 Euro'yu aştığı takdirde her bir Euro'da %6,75 oranında azalmaktadır (OECD, 2018:437).

3.4.4. Beyanname Doldurma ve Ödeme Süreçleri

Hollanda'da işverenler PAYE sistemine göre ücretlerden vergi ve ulusal sigorta primlerini kaynaktan kesmektedir. Ücret vergisi; gelir vergisi ve ulusal sigorta primleri için “ön ödeme” olduğu kadar “nihai ödeme” niteliğindedir. İşverenler, ücretlerden yaptıkları gelir vergisi, ulusal sigorta primi ve sağlık sigortası kesintilerini ücretlerin ödendiği dönem itibarıyla vergi idaresine beyan etmektedir.

Hollanda'da ücretler temelde ve nihai olarak kaynaktan vergilendirilmektedir. Ancak kaynaktan vergilendirilmemiş ücret gelirleri için yıllık beyanname verilmesi gerekmektedir. Yıllık beyanname veren mükellefler, bordro kapsamında vergilendirilmeyen gelirden, kaynaktan kesilen vergilerini iade formu doldurarak mahsup edebilmektedir (PWC, 2015:37). Kaynaktan kesilen vergilerin, beyannameye hesaplanan vergiyi aşması halinde iade söz konusu olabilmektedir. Beyannamenin vergi idaresi tarafından değerlendirilmesinden sonra, ek gelir vergisi ve sigorta prim borcu çıkması halinde bu tutarlar iki ay içinde ödenmektedir. Eşler, ücret ve ticari kazanç

üzerinden ayrı ayrı vergilendirilmektedir. Mükellefler gelir kategorilerinde ve indirimlerde seçim yapma hakkına sahiptir. Ancak dar mükellefler, tam mükellef olana kadar bu imkândan yararlanamamaktadır (EY, 2017:1001-1002).

3.5. Türkiye’de Ücretlerin Vergilendirilmesi

Türkiye’de ücret gelirleri, Gelir Vergisi Kanunu (GVK) kapsamında gerçek usulden yararlanılarak ya da diğer ücret kapsamında vergilendirilmektedir. Gerçek usulde beyan ve kaynakta kesinti yöntemlerinden yararlanılmakla birlikte ücretlerin vergilendirilmesinde temel yöntem kaynakta kesinti yöntemidir. Ücretlerin vergilendirilmesinde ödeme gücüne ulaşmak amacıyla “en az geçim indirimi” ve “ayırma ilkesi” niteliği taşıyan “asgari geçim indirimi”, “artan oranlı tarife” ile “diğer indirim” uygulamalarından yararlanılmaktadır.

3.5.1. Gelir Vergisi

Türkiye’de ücret ve ücret sayılan ödemeler üzerinden sosyal güvenlik primi, hayat sigortası primi, sendika aidatı gibi kesintiler ile engellilik halinde engellilik indirimi düşülmekte ve safi ücret kaynakta vergilendirilmektedir. Kaynakta kesinti yapılan menkul sermaye iradı niteliğindeki diğer gelir unsurlarının aksine ücretler artan oranlı tarifeye göre vergilendirilmektedir. Türkiye’de uygulanan sistem kapsamlı gelir vergisi olmakla birlikte, bu haliyle ikili vergi sistemine benzemektedir.

Türkiye’de, ayırma prensibi kapsamında, ücretler ve diğer gelir unsurları için oranları aynı, tarife dilimleri farklı olan iki farklı gelir vergisi tarifesi uygulanmaktadır. Tablo 10’da ücretlerin vergilendirilmesinde yararlanılan vergi tarifesi görülmektedir.

Tablo 10. Ücretliler İçin Gelir Vergisi Tarifesi (2017)

Tarife Dilimleri	Oran
13.000 TL’ye kadar	%15
30.000 TL’nin 13.000 TL’si için 1.950 TL, fazlası	%20
Ücret gelirlerinde 110.000 TL’si için 5.350 TL, fazlası	%27
Ücret gelirlerinde 110.000 TL’den fazlasının 110.000 TL’si için 26.950 TL, fazlası	%35

Kaynak: GVK, md.103

Çalışanın kümülâtif gelir vergisi matrahı, tarifedeki dilim matrahını aşması halinde aşan kısım üst dilim oranından vergilendirilmektedir. Gelir vergisine tabi matrahın tespitinde, brüt ücretten aşağıda sayılan giderlerin indirilmesine izin verilmektedir (GVK, md.63; GVK, md.31):

- OYAK ve benzeri kamu kurumları için yapılan kanuni kesintiler,
- Sosyal güvenlik kurumlarına ödenen aidat ve primler,
- Mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocukları için ödediği hayat, ölüm, kaza, hastalık, engellilik gibi şahıs sigorta primleri,
- Sendikalara ödenen aidatlar,
- Engellilik İndirimi: Engelli ücretliler ve bakmakla yükümlü bulunduğu kimseler arasında engelli bulunan ücretliler için engel derecesine göre uygulanmaktadır. Çalışma gücünün %80’ini kaybedenler 1. Derece, %60’ını kaybedenler 2. Derece ve %40’ını kaybedenler 3. Derece engelli kabul edilmektedir. Aylık olarak maktu tutarda uygulanan engellilik indirimi 2017 yılında engel durumu 1. Derece için 900 TL, 2. Derece için 470 TL, 3. Derece için 210 TL’dir (GVK, md.31). Ücretlerin beyanı halinde bu tutarların yıllık toplamı esas alınmaktadır. Gelir vergisi matrahı hesaplanırken engellilik indirimi öncelikli olarak düşülmekte ve kalan gelir vergisi matrahı üzerinden hesaplanan gelir vergisinden AGİ’nin bir aylık tutarı mahsup edilmektedir. Ancak indirilebilecek AGİ tutarı, kalan gelir vergisi tutarını aşmayacağı gibi AGİ’nin diğer aylara devri de mümkün değildir.

3.5.2. Damga Vergisi

Maaş, ücret, gündelik, huzur hakkı, aidat, ihtisas zammı, ikramiye, yemek ve mesken bedeli, harcırah, tazminat ve benzeri her ne adla olursa olsun hizmet karşılığı yapılan avans olarak ödenenler dâhil brüt ücret üzerinden %0,759 oranında damga vergisi kesintisi yapılmaktadır.

3.5.3. Sosyal Güvenlik Primleri

Sosyal güvenlik prim kesintileri, işveren tarafından işin ve hizmet erbabının niteliğine göre hak ettiği brüt ücreti üzerinden kesinti yoluyla alınan; “kısa vadeli sigorta kolları primi”, “uzun vadeli sigorta kolları primi”, “genel sağlık sigortası primi”, “işsizlik sigortası primi”, hizmet erbabının yaşlılık aylığı alması/emekli olması halinde “sosyal güvenlik destek primi” ödemelerinden oluşmaktadır (Evcil ve Göktaş, 2010:71).

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 4/a maddesine tabi olanlar ile 01.01.2008 tarihinden öncesinde ve sonrasında çalışmaya başlayan 4/c kapsamındaki ücretlilerin prim yükleri farklılık arz etmektedir. Prim yükü kamu ve özel sektör çalışanları arasında farklı olduğu gibi 5510 sayılı Kanun öncesinde çalışmaya başlayanların genel sağlık sigortasının tamamı devlet tarafından karşılanırken, özel sektörde çalışanların genel sağlık sigortası çalışanlar tarafından ve devlet katkısı olarak ödenmektedir.

Tablo 11. Sosyal Güvenlik Prim Oranları (2018)

5510 Sayılı Kanun, Md.4/c Kapsamındakiler		5510 Sayılı Kanun, Md.4/a Kapsamındakiler	
Prim kesintisi 5510 Sayılı Kanun öncesi (01.10.2008 tarihinden önce işe başlayanlar)		Kısa vadeli sigorta kolları	
İşgücü payı	% 16	İşçi payı	-
İşveren payı	% 20	İşveren payı	% 2*
Genel sağlık sigortası primi		Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi	
İşgücü payı	-	İşçi payı	% 9
İşveren payı	% 12	İşveren payı	% 11
Prim kesintisi 5510 Sayılı Kanun sonrası (01.10.2008 tarihinden sonra işe başlayanlar)		Genel sağlık sigortası primi	
İşgücü payı	% 9	İşçi payı	% 5
İşveren payı	% 11	İşveren payı	% 7,5
Genel sağlık sigortası primi		İşsizlik sigortası primi	
İşgücü payı	% 5	İşçi payı	% 1
İşveren payı	% 7,5	İşveren payı	% 2
		Sosyal güvenlik destek primi	
		İşçi payı	% 7,5
		İşveren payı (%2'si Kısa Vadeli)	% 22,5

Kaynak: 5510 Sayılı Kanun, md.81'e göre düzenlenmiştir.

* 19.01.2013 tarih 28533 sayılı RG'de yayımlanan 6385 sayılı Kanununun 9. maddesiyle 5510 sayılı Kanununun 81 inci maddesinin birinci fıkrası değiştirildiğinden 01.09.2013 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere kısa vadeli sigorta kolları prim oranı, sigortalının prime esas kazancının %2'si olarak tespit edilmiştir.

Tablo 11'de 5510 sayılı Kanun kapsamında brüt ücret üzerinden hesaplanan işçi ve işveren payları görülmektedir. Çalışanların brüt ücretlerinden %9 oranında emeklilik, %5 oranında sağlık ve %1 oranında işsizlik sigortası kesilmektedir. Ayrıca işverenler de çalışanları adına %11 oranında emeklilik, %7,5 oranında sağlık, %2 oranında işsizlik ve %2 oranında kaza sigortası primi ödemektedir.

3.5.4. Diğer Yasal Kesintiler

Çalışanların ücretlerinden sendika üyesi olması halinde sendika kesintisi, Kefalet Sandığı ya da Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) üyesi olmasına göre sandık kesintisi ya da OYAK kesintisi yapılmaktadır.

3.5.5. Asgari Geçim İndirimi ve Transferler

Türkiye'de ücretlilere lehine “ayırma ilkesi” ve “en az geçim indirimi” niteliği taşıyan Asgari Geçim İndirimi (AGİ) uygulaması mevcuttur. Bu uygulama ile ücretliler şahsi ve medeni durumlarına göre asgari ücretin belirli bir tutarını ödeyecekleri gelir vergisinden indirebilmektedirler. AGİ, ücretlerin elde edildiği takvim yılı başında belirlenen asgari ücretin yıllık brüt tutarının;

- Mükellefin kendisi için %50'si,

- Çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi için %10'u,
- İlk iki çocuk için %7,5'i,
- Üçüncü çocuk için %10'u,
- Diğer çocuklar için %5'i oranında uygulanmaktadır.

Asgari geçim indirimi, ücretlinin şahsi ve medeni durumu dikkate alınarak belirlenen indirim tutarlarına, gelir vergisi tarifesinin ilk dilimine uygulanan oranın çarpılmasıyla bulunmakta ve bu tutarının 1/12'si kaynaktan kesilen gelir vergisinden indirilmektedir.

Ülkemizde çalışanların bakmakla yükümlü oldukları eş ve çocukları için aile yardımı almaları söz konusudur. Bu yardım brüt ücretin bir unsurunu oluşturmakta ve bunun dışında nakdi olarak başka bir transfer ödemesi bulunmamaktadır.

3.5.6. Beyanname ve Ödeme Süreçleri

Türkiye'de ücret gelirleri temel olarak kaynaktan kesinti yöntemiyle vergilendirilmektedir. Ücretlerin kaynaktan kesintiye tabi olmadığı ve kesintiye tabi tutulmakla birlikte birden fazla işveren tarafından ödenen ücretlerde ikinci ve sonraki işverenlerden alınan ücret toplamının tarifinin ikinci dilimini aştığı durumlarda yıllık beyanname verilmesi gerekmektedir. Sistemde, tutarı ne olursa olsun tek işverenden alınmış ve kaynaktan kesinti yöntemiyle vergilendirilmiş ücretler için yıllık beyanname verilmemektedir.

Ücretlilerin, diğer gelirleri için beyanname vermesi halinde, ücret gelirleri beyannameye dâhil edilmemektedir. Öte yandan dar mükellef gerçek kişiler tamamı Türkiye'de kesinti yapılmak suretiyle vergilendirilmiş ücretleri için yıllık beyanname vermediği gibi diğer gelirlerinden dolayı beyanname vermeleri halinde de bu gelirlerini beyannameye dâhil etmemektedir (GVK, md.86).

Türkiye'de ücretliler, ikinci ve sonraki işverenlerden elde ettikleri ücret gelirlerinin safi tutarı beyanname verme sınırını aşması halinde varsa diğer gelirleri ile birlikte ücret gelirlerini beyan etmekle yükümlüdürler. Beyan yoluyla vergilendirilen ücretliler, safi tutarın bulunması sırasında yaptıkları indirimlere ek olarak GVK, md.89'da sayılan diğer indirimlerden de yararlanabilmektedirler. Bu durum aynı tutarda ücret elde edip farklı yöntemle vergilendirilen mükellefler arasında eşitsizlik yaratmaktadır.

4. OECD ÜLKELERİNDE ÜCRETLERİN VERGİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN KARŞILAŞTIRMA

Dünya Bankası (World Bank), Dünya Çalışma Örgütü (ILO) gibi uluslararası kuruluşlar 2008 Küresel finans krizi sonrasında gelir eşitsizliğinin temelindeki ücret eşitsizliğinin giderilmesi amacıyla çalışanların vergi ve transfer araçlarıyla desteklenmesi yönünde ülkelere önerilerde bulunmuşlardır. Ülkeler son yıllarda, gelir vergisinin artan oranlılığını azaltırken, vergi indirimlerine ağırlık vermişlerdir. Bu dönemde emeklilik ve sağlık sigortası ödemeleri, eğitim harcamaları gibi sosyal transferler, toplu sözleşme ve asgari ücret uygulamaları, çalışanların kişisel yeteneklerini arttırmaya ve mesleki uyuma yönelik sosyal programlar aracılığıyla kurumların sürdürülebilirliği artırılarak büyümeyi sağlayan, gelir dağılımını düzenleyen dolayısıyla ücret eşitsizliğini gideren politikalar ağırlık kazanmıştır (ILO, 2016b:86-88).

Ülkelerin gelir vergisi oranları yüksek olmakla birlikte vergilemede eşitlik ve adalet ilkelerini gerçekleştirmek üzere tanınan indirimler çalışanların gerçek ödeme gücüne ulaşılmasını sağlamaktadır. Brüt ücretten indirilmesine izin verilen unsurlar, kapsamlı gelir vergisi özelliği gösteren Almanya ile yarı ikili gelir vergisi sistemini uygulayan Hollanda'da çeşitlilik gösterirken, ikili gelir vergisi sistemi uygulayan Danimarka'da daha sınırlıdır. Ülkemizde ise kaynaktan vergilendirilen ücretten indirilecek unsurlar sınırlı tutulduğundan gelir vergisi matrahı çalışanların gerçek ödeme gücünü yansıtmamaktadır.

OECD ülkelerinde ücret gelirlerine tanınan başlıca indirimler; az geçim indirimi, engellilik indirimi, ücretin elde edilmesine yönelik yapılan giderler, çalışanların kendisi ve aile bireyleri için yaptığı eğitim ve sağlık harcamaları, zorunlu sigorta primi ile hayat sigortası ve bireysel emeklilik gibi özel sigorta sistemine gönüllü olarak yaptığı ödemelerden oluşmaktadır. En az geçim indirimi kapsamında çalışanlara tanınan temel indirim OECD ülkelerinde matrahtan indirim, ülkemizde ise AGİ adıyla vergiden indirim şeklinde uygulanmaktadır.

Ülkeler arasında farklı uygulamalar bulunmakla birlikte, çalışanların gelirine ve bakmakla yükümlü olduğu aile bireylerinin yaşına, eşin çalışıp çalışmamasına, çocuk sayısına ve engellilik durumuna göre transfer ödemesi yapılmaktadır. Almanya’da, çalışanlara transfer ödemesi yapmak yerine sosyal içerikli indirimlerle gelir vergisi matrahı düşürülmektedir. Türkiye’de ise eş ve çocuk yardımı brüt ücretin unsurlarından olup, her yıl belirlenen limit aşıldığında gelir vergisi ve sigorta primi matrahına dâhil edilmektedir. Türkiye’de sosyal içerikli yardımların ücret içindeki payının düşük olması ve istisna tutarının üzerindeki yardımların vergi ve prim kesintilerine tabi tutulması nedeniyle söz konusu yardımlar diğer ülkelerle karşılaştırılabilecek nitelikte değildir.

Tablo 12’de ülkelerin bekâr ya da çocuğu olmayan ücretlilere tanıdığı temel indirim tutarları ile vergi oranlarına ve çalışanlara ödenen yıllık ortalama ücretlere yer verilmiştir. Temel indirim, 2017 yılı için artan oranlı tarife yapısına sahip Almanya’da 8.652 Euro, Türkiye’de 1.482,36 TL ve Hollanda’da 2.242 Euro, düz oranlı tarife yapısına sahip Estonya’da ise 2.160 Euro’dur. Estonya’da ücretlinin yararlandığı 2.160 Euro tutarında temel indirimden başka 15 yaşından büyük çocuklarına da aynı tutarda indirim hakkı tanınmaktadır. Danimarka’da çalışanlar 4.536 DKK tutarında temel indirim yanında medeni durumlarına göre gelirleriyle orantılı ek indirimden yararlanma imkânına sahiptir. Hollanda’da ise çalışanlar için 2.254 Euro tutarında genel vergi indirimi dışında değişen tutarlarda ücret indirimi ve eşin gelirine göre değişen indirimlerden yararlanmaktadır. Bu ülkelerde ortalama ücret ve asgari ücret düzeyinde ücret elde eden bekâr çalışanlar tarifenin en alt dilimindeki oranlardan, ortalama ücret düzeyinde ise üst dilimlerden gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

Tablo 12. Ortalama Ücret ve Asgari Ücret Düzeylerinde Temel İndirim Uygulaması

Ülkeler	Brüt Ücret (Yıllık Ortalama ^b)	Temel İndirim ^c	Temel İndirim/ Brüt Ücret (%)	Ortalama Ücretin Tabi Olduğu Vergi Oranları (%)
Almanya	49.450 Euro	8.820 Euro	17,84	14,00
Danimarka ^a	413.503DKK	4.536 DKK	1,10	6,83
Hollanda	50.909 Euro	2.254 Euro	4,43	8,40/ 12,25/ 40,40
Estonya	14.810 Euro	2.160 Euro	14,58	20,00
Türkiye	40.308 TL	1.482,36 TL	3,68	20,00-27,00

Kaynak: İncelenen ülkelere ilişkin yapılan açıklamalardan yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

a. Danimarka’da asgari ücret uygulaması bulunmamaktadır.

b. Ortalama ücret OECD tahmini olarak dikkate alınmıştır.

c. Hesaplamalarda bekâr ve çocuksuz çalışanların ücretleri dikkate alınmıştır.

Tablo 12’de ayrıca temel indirim tutarının, çalışanların ortalama brüt ücretine oranı verilmiştir. Temel indiriminin ortalama ücret içindeki payının en yüksek olduğu ülkeler %17,84 ile Almanya ve %14,58 ile Estonya iken, en düşük olduğu ülkeler ise %1,10 ile Danimarka ve %3,68 ile Türkiye’dir. AGİ tutarı Türkiye’de düşük belirlendiğinden gelir vergisi tahsilâtının düşmesini engellemektedir. Ayrıca çalışanın medeni durumuna göre hak kazandığı AGİ’nin gelir vergisinden fazla olması halinde mükellefe herhangi bir iade yapılmadığı gibi yararlanılamayan kısmının gelecek aylara aktarılmasına da izin verilmemektedir.

Dünyada son dönemde uygulanan vergi politikaları gereği ücretin vergilendirilmesinde kullanılan gelir vergisi tarifelerinin artan oranlılığı düşürülürken, dilim sayısının azaltılması yoluna gidilmiştir. İncelenen ülkelerin gelir vergisi tarifelerinde dilim sayısı gizli artan oranlılık da dikkate alındığında iki ile altı arasında değişmekte ve oranlar arasında yükseklik farkı ise düzensiz seyir izlemektedir. Dilim sayısının azlığı artan oranlılığın katı seyrettiğine işaret etmektedir. Bu durum ikili (Danimarka) ve yarı ikili (Hollanda) gelir vergisi uygulanan ülkelerde artan oranlı tarifeye vergilendirilen ücretlilerin sermaye faktörü karşısında daha ağır vergi yüküyle karşılaşmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de GVK’nın 94. maddesi kapsamında kaynaktan kesintiye tabi tutulan diğer gelir unsurları sabit oranda vergilendirilirken, ücretlilerin artan oranlı tarifeye göre vergilendirilmesi, ücretliler açısından “ağırlaştırıcı” bir durum yaratmaktadır. Diğer gelir unsurları karşısında ücretin safi tutarı üzerinden vergilendirilmesi bu durumu telafi etmeyi amaçlamakla birlikte ücretten indirilmesine izin verilen unsurların sınırlı tutulması ücretlilerin gerçek usulden tam olarak yararlanmasını engellemektedir.

Ülkemizde 2006 yılında ücretler lehine oran farklılaştırmasına dayanan ayırma ilkesine fiilen son verilmesiyle diğer vergi unsurlarına göre çalışanların vergi yükü ağırlaşmıştır. 2010 yılından itibaren artan oranlı tarifenin 3. ve 4. dilimlerindeki matrah uzunluklarının ücretliler lehine genişletilmesiyle diğer gelir unsurlarına göre yüksek

ücretli çalışanlar yeniden ayırma ilkesinden yaralanma imkânına kavuşmuştur. Tarifenin ilk iki diliminde yükseklik farkı beş puan olmakla birlikte dilim uzunlukları dar tutulduğundan çalışanların kümülâtif vergi matrahı yılın birinci altı aylık döneminde üst dilimlerdeki oranlardan vergilendirilmektedir. Son iki dilimde yedi ve sekiz puan olan yükseklik farkının artan oranlılığı daha katılaştırması beklenirken, matrah uzunlukları arttırıldığı için yüksek ücret elde edenlerin vergi yükü hem diğer gelir unsurlarına hem de düşük ücretli çalışanlara göre azalmaktadır. Bu durum hem dikey hem de yatay vergi adaletinden sapmaya neden olmaktadır.

İncelenen ülkelerde ücretlere tanınan muafiyet, istisna ve indirimler ücretliler arasında ayırım yapılmaksızın uygulandığında vergilemede genellik ve eşitlik ilkelerinin gerçekleştirildiği görülmektedir. Ülkemizde ise muafiyet, istisna ve indirimler açısından gelir vergisi kapsamında ücretlilere yönelik diplomat muafılığı dışında muafiyet uygulaması bulunmadığı gibi objektif vergi mükellefiyetinden bağımsızlık sağlayan istisnalar bütün çalışanları kapsayacak şekilde genel nitelik taşımamaktadır. GVK dışında çalışanların özlük haklarını düzenleyen kanunlarla kamu sektöründe brüt ücreti oluşturan unsurlar vergi ve sosyal güvenlik prim kesintisi dışına çıkarılarak ücret matrahının daralmasına neden olmaktadır.

Türkiye’de safi ücretin hesaplanmasında yararlanılacak indirimler bakımından ücretleri kaynağa vergilendirilenler ile beyana tabi olanlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ücretleri beyana tabi olanlar GVK, md.63’te sayılan indirimlere ek olarak yıllık gelir beyanname üzerinden GVK, md.89’da yer alan indirimlerden de yararlanabilmektedir. Bu kapsamda beyan yoluyla vergilendirilen ücretliler; kendileri ile eşleri ve küçük çocukları için yaptıkları eğitim ve sağlık harcamalarını, bağış ve yardımları, sponsorluk harcamalarını, hayat sigortası ve sosyal güvenlik primleri gibi giderlerini brüt ücretten indirebilmektedir. Dolayısıyla kaynağa vergilendirilen ücretlilerin vergi yükü, beyan yoluyla vergilendirilenlere göre daha yüksek çıkmaktadır. Dikey vergi adaletini gerçekleştirmek üzere ekonomik ve sosyal nedenlerle ücretlilere yönelik getirilen engellilik indiriminin enflasyonist süreçte reel değerinin düşmesi nedeniyle engelli çalışanlara yeterli koruma sağlayamadığı da bilinmektedir.

Türkiye’de kaynağa vergilendirilmekle birlikte futbolcu, jokey ve antrenörlerin aldıkları ücretlerin düşük ya da sabit orandan vergilendirilmesi artan oranlı tarifeye göre vergilendirilen ücretliler açısından yatay vergi adaletini olumsuz etkilemektedir⁶. Aynı durum asgari ücretliden daha düşük vergi ödeyen diğer ücretlerin karne yöntemiyle vergilendirilmesinde de ortaya çıkmaktadır.

Ülkelerin toplam kamu gelirlerinin dağılımı vergi politikalarının sonuçları bakımından önemli bir gösterge niteliğindedir. Bu bakımdan Tablo 14’te çalışmada incelenen ülkelerin toplam vergi gelirlerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 13. Kamu Gelirlerinin Dağılımı (2016)

Ülkeler	Gelir Vergileri (%)	SG ^b Primleri (%)	Bordro Vergileri (%)	Servet Vergileri (%)	Tüketim Vergileri (%)	Diğer Vergiler (%)	AB Vergisi (%)
Almanya	31,9	37,7	-	2,8	27,1	-	0,4
Danimarka ^a	62,5	0,1	0,6	4,0	32,3	-	0,3
Hollanda	27,3	38,2	-	3,9	29,6	0,1	0,9
Estonya	22,4	33,4	-	0,8	42,9	-	0,5
Türkiye	21,2	28,8	-	4,8	43,6	1,6	-

Kaynak: OECD, 2017:55’ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

a. Toplam vergi gelirlerinden sermaye transferleri düşülmüştür.

b. Sosyal Güvenlik

Gelir vergileri, bordro vergileri, sosyal güvenlik primleri ile tüketim vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payı Estonya’da %98,7, Almanya’da %96,7, Danimarka’da %95,5, Hollanda’da %95,1 ve Türkiye’de %93,6’dır. Toplam vergi gelirleri içinde gelir üzerinden alınan vergiler ile sosyal güvenlik primlerinin oranı Almanya’da %69,6, Hollanda’da %65,5, Danimarka’da %62,6, Estonya’da %55,8 ve Türkiye’de %50’dır. Söz konusu dağılım, çalışanın işverene maliyeti (kamusal yük) ile eline geçen net ücreti (nakit yardımlar dâhil) arasındaki farkın toplam işgücü maliyetine oranını ifade eden vergi takozu (Şenyüz, 2007: 167; Esin vd., 2009: 4) açısından önem arz etmektedir. Tablo 2’ye göre ortalama ücrette vergi takozu Almanya’da %49,7, Estonya’da %39, Türkiye’de

⁶ Benzer görüş için bkz: (Yeniçeri, 2014:84).

%38,7, Hollanda'da %37,5 ve Danimarka'da %36,3'tür. Ücret üzerindeki vergi takozu Estonya dışındaki ülkelerde çalışan üzerinde kalmaktadır. Estonya'da %39 olan vergi takozunun %13,7'si çalışan, %25,3'ü işveren üzerindedir. Almanya gelir vergisi ile sosyal güvenlik primlerinin payı ile vergi takozunun en yüksek olduğu ülke olmasına rağmen aynı durum Türkiye için geçerli değildir. Türkiye vergi takozunun büyüklüğü bakımından üçüncü sırada yer almasına rağmen gelir vergisi ve sosyal güvenlik primlerinin vergi gelirleri içindeki payının en düşük olduğu ülkedir. Bu haliyle vergi gelirlerinin dağılımı ücret üzerindeki vergi takozunun karşılaştırılmasına imkân vermemektedir.

Tablo 13'te tüketim eğilimi yüksek olan ücretliler açısından yapılabilecek bir başka değerlendirme ise vergi gelirleri içinde dolaylı vergilerin payı ile ilgilidir. Tüketim üzerinden alınan dolaylı vergilerin payı Türkiye'de %43,6, Estonya'da %42,9, Danimarka'da %32,2, Hollanda'da %29,6 ve Almanya'da %27,1'dir. Türkiye'nin dolaylı vergiler bakımından en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum vergi ve prim sonrası net ücretin harcamaya dönüşmesi nedeniyle tüketim eğilimi yüksek olan ücretlilerin vergi yükünün ağırlaştığını göstermektedir.

Tablo 14'te incelenen ülkelerdeki ortalama ücret dikkate alınarak çalışanların işverene maliyeti, kamusal yükümlülükleri ile vergi indirimi, temel indirim, eş ve çocuk indirimi sonrasında net kamusal yükümlülükleri hesaplanmıştır.

Tablo 14. Kaynakta Vergilendirilen Ücretlerin Kamusal Yükümlülükleri (2015)

Ülkeler		Bekâr Çocuksuz %67	Bekâr Çocuksuz %100	Bekâr Çocuksuz %167	Bekâr 2 Çocuklu %67	Evli 2 Çocuklu %100	Evli 2 Çocuklu %133	Evli 2 Çocuklu %167	Evli Çocuksuz %133
Almanya	KY	34,8	39,8	43,9	17,9	21,5	27,1	31,4	34,7
	NKY	34,8	39,8	43,9	17,9	21,5	27,1	31,4	34,7
	İM	45,4	49,5	53,7	30,7	31,2	34,2	42,2	55,6
	BÜ	41.484	61.916	103.400	41.484	61.916	82.349	103.400	82.349
	NÜ	27.032	37.280	58.043	34.061	48.596	60.008	70.922	53.736
Danimarka	KY	33,7	36,1	42,0	32,2	32,1	34,0	35,2	34,0
	NKY	33,4	35,9	42,0	6,2	25,2	28,8	31,1	33,6
	İM	34,2	36,4	42,2	7,3	25,8	29,7	31,7	34,4
	BÜ	37.32	55.272	92.304	37.032	55.272	73.511	92.304	73.511
	NÜ	24.667	35.444	53.581	34.746	41.321	52.317	63.608	48.820
Hollanda	KY	22,5	30,2	37,7	14,4	28,1	22,5	23,9	25,1
	NKY	22,5	30,2	37,7	-3,5	24,3	19,6	21,6	25,1
	İM	30,4	37,2	42,0	7,0	31,9	27,7	20,5	32,7
	BÜ	41.134	61.394	102.527	41.134	61.394	81.654	102.527	81.654
	NÜ	31.877	42.843	63.857	42.575	46.477	65.669	80.417	61.190
Estonya	KY	16,9	18,4	19,5	13,0	12,8	14,9	16,2	16,9
	NKY	16,9	18,4	19,5	-4,8	4,3	8,5	11,1	16,9
	İM	37,9	39,0	39,9	21,8	28,5	31,7	33,6	37,9
	BÜ	17.440	26.030	43.470	17.440	26.030	34.620	43.470	34.620
	NÜ	14.486	21.248	34.977	18.251	24.916	31.678	38.645	28.767
Türkiye	KY	24,3	27,4	32,0	22,5	25,4	23,8	25,5	24,7
	NKY	24,3	27,4	32,0	22,5	25,4	23,8	25,5	24,7
	İM	32,9	38,2	42,1	31,9	36,6	33,8	35,5	34,6
	BÜ	19.262	28.749	48.011	19.262	28.749	38.236	48.011	38.236
	NÜ	14.577	20.862	32.668	14.920	21.433	29.128	35.782	28.786
OECD Ort.	KY	21,3	25,5	30,8	15,1	19,9	19,9	22,0	22,0
	NKY	21,2	25,5	30,8	1,4	13,7	16,2	19,3	22,0
	İM	32,2	36,0	40,4	15,2	26,1	28,1	30,8	32,9
	BÜ	28.580	42.657	71.237	28.580	42.755	56.865	71.399	56.865
	NÜ	22.315	31.363	48.291	27.980	36.505	47.187	56.956	44.007

OECD-AB 22 Ort.	KY	24,0	28,6	34,3	16,3	21,3	21,6	24,3	24,5
	NKY	24,0	28,6	34,3	0,9	14,4	17,2	20,8	24,5
	İM	37,8	41,7	46,3	18,5	30,1	32,2	35,3	38,1
	BÜ	27.971	41.747	69.718	27.971	41.903	55.731	69.978	55.731
	NÜ	21.123	29.410	44.810	27.424	35.274	45.707	54.726	41.839

Kaynak: OECD, 2018:119-120-121-128-129'daki verilerden yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

KY(Kamusal yük) = [Gelir Vergisi + Sosyal Güvenlik Primi Çalışan Payı]

NKY(Net Kamusal Yük) = [(Gelir Vergisi + Sosyal Güvenlik Primi Çalışan Payı) – Nakdi Yardımlar]

İM(İşgücü Maliyeti) = [(Gelir Vergisi + Sosyal Güvenlik Primi Çalışan ve İşveren Payı) – Nakdi Yardımlar]

BÜ: USD cinsinden hesaplanmış brüt ücret

NÜ: USD cinsinden hesaplanmış net ücret

OECD ülkeleri genelinde bekâr çalışanların işgücü maliyeti evli olanlara göre yüksektir. Kamusal yük ücret düzeyleri ile birlikte artış gösterirken, eş ve çocuklara yönelik indirim ve istisnalarla evli olan çalışanların bekârlara göre katlandıkları net kamusal yükümlülükleri Almanya, Danimarka, Hollanda ve Estonya'da daha düşüktür. Türkiye'de ise benzer eğilim görülmemektedir. Türkiye dışındaki ülkelere ücretlerden yapılan indirim ve istisnalarla vergi matrahı daraltılarak çalışanların kamusal yükümlülükleri düşürülürken, vergi indirimi, çalışmayan eş ve bakmakla yükümlü olunan çocuklara yapılan diğer transfer ödemeleri ile ele geçen net ücretleri arttırılmaktadır.

Küreselleşmenin etkisiyle yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi amacıyla işverenlerin prim yüklerinin düşürülmesi gelir vergisi, sigorta primi ve diğer yasal kesintilerden oluşan vergi takozunun nispi olarak büyümesine neden olmaktadır. 2017 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri tahsilatının 22,99'unu gelir vergisi (kaynakta kesilen %21,62) oluşturmaktadır (GİB, 2018:21). Gelir vergisi tahsilatının %94,04'ü kaynakta kesintiye dayandığından çalışanlar gelir vergisinin tek başına mükellefi haline gelmiştir. Çalışan üzerindeki kamusal yüklerin artması Türkiye'de kayıt dışı istihdamı arttırması yanında ekonomik büyüme ve kalkınma açısından önem arz eden beşeri sermayenin oluşumunu da engellemektedir. Ücretlilerin ağırlıklı olarak kaynakta kesinti yöntemiyle vergilendirilmesi, beyanname verme ve belge toplama gibi yükümlülükleri ve buna bağlı olarak da vergi bilincini olumsuz etkilemekte, bu durum kayıt dışılığı da körüklemektedir (Biyar ve Yılmaz, 2012:185).

Kaynakta kesinti yöntemi, ücretler açısından gelir vergisi dışında Almanya'da dayanışma vergisi ile kilise vergisi, Danimarka'da sağlık vergisi, mahalli gelir vergisi ve kilise vergisi, Türkiye'de ise damga vergisinin tahsiline de dayanak oluşturmaktadır.

Türkiye'de ücretlerin kaynakta vergilendirilmesinde brüt ücreti oluşturan unsurların tamamı damga vergisine tabi tutulduğundan vergi adaletinin sağlandığı anlaşılmaktadır. Ancak doğum yardımı, aile yardımı, çocuk yardımı, ölüm yardımı gibi sosyal içerikli ödemeler kamu ve özel sektör ayrımı gözetilmeksizin tüm ücretliler açısından damga vergisi dışında tutulması gerekmektedir.

Son olarak ücretlerin vergileme yöntemi bakımından bir kıyaslama yapmak gerekirse; çalışmanın başlangıç kısmında Tablo 1'de yer verdiğimiz üzere 34 OECD ülkesinden 14'ünde kaynakta kesinti yönteminin nihai vergilemeye dönüştüğü, 13'ünde kaynakta kesintiye ilave olarak ayrıca beyan yönteminin uygulandığı, 7'sinde de koşullu beyan yönteminin uygulandığı görülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen ülkeler kaynakta vergilendirilen ücretleri beyana tabi tutma konusunda farklı uygulamaları bulunmaktadır. Almanya'da diğer gelir unsurlarının beyanı halinde ücretler beyannameye dâhil edilerek kaynakta kesilen vergiler indirilmektedir. Türkiye'de birden fazla işverenden alınan ücretler beyan sınırının aşılması halinde beyana tabi tutulurken, Estonya'da beyan yöntemi temel indirim tutarının (2160 Euro) aşılması durumunda uygulanmaktadır. Danimarka'da serbest meslek kazançları ile sermaye gelirlerinin belirli bir limiti aşmaları halinde ücretler beyana tabi tutulmaktadır. Hollanda'da ise ücretler kaynakta kesinti yapılmaması halinde beyan edilmektedir.

4. SONUÇ

Ücretler; çalışanlar için gelir ve motivasyon kaynağını, işverenler için maliyetin önemli bir parçasını ve devlet açısından ise gelir vergisi ve sosyal güvenlik primlerinin matrahını oluşturmaktadır. Çalışanın kendisiyle birlikte bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerine gerekli olan yaşam standardı sağlanması ve bunun devamlılığı vergi sonrası net ücrete bağlıdır. Brüt ücret ve kesinti yapılan mali yükümlülüklerin istihdam, gelir dağılımı, tasarruf, kayıt dışılık ve ekonomik büyümeye etkisinin olduğu da açıktır. Çalışmada OECD ülkelerinde ücretlerin tespiti, vergilendirme yöntemleri, vergilendirme araçları ile sosyal içerikli transferlere ilişkin uygulamalar incelendiğinde

mali güç, genellik, eşitlik, vergi adaletini gerçekleştirme bakımından kaynakta kesintiyi vergilendirme yöntemine dönüştüren ülkeler ile ücretleri beyana tabi tutan ülkeler arasında yöntemsel farklılıkların önemli olmadığı görülmüştür.

OECD ülkelerinde çalışanlara yönelik en az geçim indirimi, vergi indirimi, eş ve çocuk indirimi, işle ilgili harcamalar ile eğitim ve sağlık harcamalarının, ulaşım giderlerinin, sigorta primi ödemelerinin vergiye tabi gelirden indirilmesine izin verilmesi yanında vergileme sonrasında çalışanlar sosyal transferlerle desteklenmektedir. Türkiye’de ise gelir vergisi kaynakta kesinti yönteminde sınırlı sayıda indirim yer verdiği için vergi matrahı gerçek ödeme gücünü yansıtmamaktadır. Vergilemede genellik, mali güç, adalet ve eşitlik ilkeleri gerçekleştirilemediği gibi OECD ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde çalışanlar maliye ve sosyal politika araçlarından yararlanamamaktadır.

Almanya’da olduğu gibi kaynakta vergilendirilen ücretlere tanınan ulaşım giderleri, özel emeklilik fonlarına yapılan prim ödemeleri, mesleki kuruluşlara ödenen üyelik aidatları, mesleki kitap ve yayınlara yapılan ödemeler, konut kredisi faizleri, sağlık ve eğitim harcamaları ile nafaka ödemelerinin ülkemizde de brüt ücretten indirilmesine izin verilmesiyle gerçek ödeme gücüne ulaşılabilir.

Kaynakta vergilendirilen ücretlerin artan oranlı tarifeye göre, diğer gelir unsurlarının düz oranda vergilendirilmesi vergi adaleti ile örtüşmemektedir. Ücret gelirlerinin ayrıca yıllık beyana tabi tutulması halinde bu olumsuzluk ortadan kaldırılabilecektir. Kapsamlı gelir vergisi sistemi uygulayan Almanya’da olduğu gibi ücretlerin de beyana tabi tutulması halinde kaynakta kesilen verginin mahsubu mümkün olabilecek ve bütün gelir unsurları beyannameye dâhil edileceğinden gelir vergisinin üniter yapısı yeniden sağlanabilecektir.

Türkiye’de brüt ücreti oluşturan unsurlara tanınan istisnaların sayısının ve miktarının artırılması, vergi ve prim matrahını daraltmaktadır. Bu durum istisnadan yararlanamayan çalışanların baskı grubu oluşturarak kendileri için de benzer durumlar yaratılması konusunda yasama boyutunda arayışa ya da kayıt dışılığa yöneltmektedir. Çalışanların mali haklarını düzenleyen kanunlarda değişiklik yapılarak brüt ücretin unsurlarının tamamının vergi ve prim matrahına dâhil edilmesi halinde artan oranlı tarife aracılığıyla gelir vergisi tahsilâtının artacağı, sosyal güvenlik sisteminin sürekli artan açıklarının bütçeden yapılan transferlerle kapatılmasının önüne geçilebileceği ve fon birikimi sağlanarak kendini finanse edebileceği ya da ücretliler açısından bir vergi indirimi olanağı sağlanabileceği öngörülebilir. Kamu ya da özel sektör ayrımı yapılmaksızın çalışanlara sağlanan sosyal içerikli ödemelerin vergi ve prim kesintisi dışında tutulması sosyal devlet ilkesinin gerçekleştirilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Türkiye’de de ayırma ilkesi, artan oranlılık, en az geçim indirimi ile muafiyet, istisna ve indirim uygulamalarına yeniden işlerlik kazandırılarak diğer gelir unsurları karşısında ücretliler açısından sosyal devlet ilkesinin gerçekleşmesi mümkün olabilecektir. Diğer yandan kaynakta vergilendirilen ücretlilerin, gerçek usulün imkânlarından beyana tabi tutulan ücretlilerle eşit koşullarda yararlandırılması sağlanabilecektir. Yasal düzenlemeler yapıldığında ücretler açısından vergilemede genellik, mali güç, yatay ve dikey vergi adaleti ile eşitlik gibi ilkelerinden sapmaların giderilmesi mümkün olabileceği gibi yoksulluğunun azaltılması, gelir eşitsizliğinin temelini oluşturan ücret eşitsizliğinin giderilmesi garanti altına alınabilecektir.

KAYNAKÇA

- Batirel, Ö. F. (2016). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Son Vergi Reformları”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:1, Özel Sayı:29, 159-169.
- Bıyan, Ö. ve Yılmaz, G. (2012). “Ücretlerin Vergilendirilmesine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Öneri: Beyanname Yükümlülüğü”, Maliye Dergisi, Sayı 162, 184-218.
- Çelikkaya, A. (2013). “OECD Üyesi Ülkelerde Emek Üzerindeki Vergi Yükünün Gelişimi ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme”, TİSK Akademi, 2013/II, 68-91.
- Demirli, Y. ve Güran, M. C. (2009). “Gelir Vergisi Sisteminin Alternatifleri ve Değerlendirmesi”, H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 27(2), 161-192.
- Demirli, Y. ve Ayyıldız, Y. (2016). “Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Vergi Rekabetinin, 2008 Küresel Finans Krizi Eşliğinde, Vergi Hasılatı ve Yapısına Etkileri”, Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2(4), 31-42.

- Doğan, R. (2008). “Avrupa Birliği Sürecinde Dinî Kurumlar ve Din Eğitimi: Almanya Modeli”, AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, XLIX (II), 1-43.
- Doğrusöz, A. B. (1992). Türk Vergi Sisteminde Kaynakta Vergileme “Stopaj”, İstanbul: İSMMM Odası Yayınları.
- EC (2015), “Taxation Trends in the European Union”, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5786841/KS-DU-15-001-EN.PDF/7bec4a16-f111-4386-a4b4-8f1087be1063?version=1.0>, (Erişim Tarihi: 09.09.2017).
- Esin, Ö., Ç. Tunç ve Hatipoğlu, Z. Ö. (2009). Türkiye ile Diğer OECD Ülkelerinin Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Alanında Karşılaştırılması, TOBB Yayın Sıra No. 2009/98, Ankara: TOBB Yayınları.
- Evcil, C. ve Göktaş, B. K. (2010). Tüm Yönleriyle Ücretlendirme ve Bordrolama Esasları, İstanbul: Legal Kitabevi.
- EY (2014). Worldwide Personal Tax Guide Income Tax, Social Security and Immigration: 2014/15, [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Worldwide_Personal_Tax_Guide_2014-15/\\$FILE/Worldwide%20Personal%20Tax%20Guide%202014-15.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Worldwide_Personal_Tax_Guide_2014-15/$FILE/Worldwide%20Personal%20Tax%20Guide%202014-15.pdf), (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2017).
- EY (2017). Worldwide Personal Tax and Immigration Guide: 2017/18, EYG No:04422-173GbL, EYGM Limited, [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Worldwide_Personal_Tax_and_Immigration_Guide_2017-18/\\$FILE/Worldwide-Personal-Tax-and-Immigrati-on-Guide-2017-18.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Worldwide_Personal_Tax_and_Immigration_Guide_2017-18/$FILE/Worldwide-Personal-Tax-and-Immigrati-on-Guide-2017-18.pdf), (Erişim Tarihi: 02 Ağustos 2018).
- Ganghof, S. (2005). “Globalization, Tax Reform, Ideals and Social Policy Financing”, Global Social Policy, 5(1), 78-84.
- Ganghof, S. (2007). “The Political Economy of High Income Taxation: Capital Taxation, Path Dependence and Political Institutions in Denmark”, Comparative Political Studies, 40 (9), 1059-1084.
- Genschel, P. (2002). “Globalization, Tax Competition, and the Welfare State”, Journal of Politics and Society, 30(2), 245-275.
- GİB, (2018). Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri (2017), http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_21.xls.htm, (Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2018).
- ILO, (2014). World Social Protection Report 2014/15: Building economic recovery, inclusive development and social justice, Geneva: International Labour Office, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_245201.pdf, (Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2018).
- ILO, (2015). Global Wage Report 2014/15, Geneva: International Labour Office, www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_324678/lang--en/index.htm, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2017).
- ILO, (2016a). World Employment and Social Outlook: Trends, Geneva: International Labour Office, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_443480.pdf, (Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2018).
- ILO, (2016b). Global Wage Report 2016/17: Wage inequality in the workplace, Geneva: International Labour Office, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_537846.pdf, (Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2018).
- IMF, (2014). Fiscal Policy and Income Inequality, Washington DC: IMF Policy Paper, <http://www.imf.org/external/pp/ppindex.aspx>, (Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2018).
- OECD, (2015). Taxing Wages 2015, Paris: OECD Publishing, http://dx.doi.org/10.1787/tax_wages-2015-en, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2017).
- OECD, (2017). OECD Revenue Statistics 1965-2016, Paris: OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264283183-en>, (Erişim Tarihi:27 Temmuz 2018).
- OECD, (2018). Taxing Wages 2018, Paris: OECD Publishing, http://dx.doi.org/10.1787/tax_wages-2015-en, (Erişim Tarihi:27 Temmuz 2018).

- Oyvatt, C. (2011). "Globalization, Wage Shares and Income Distribution in Turkey", in Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, 4(1), 123–138.
- Pınar, A ve Özüğurlu, Y. (2008). "Küreselleşme Sürecinde Vergi Yapısındaki Dönüşüm: Türkiye Küresel Yapının Neresinde?", 23. Türkiye Mali Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi, 7-11 Mayıs 2008, Antalya, 45-70.
- PWC, (2015). Doing Business in the Netherlands, www.pwc.nl/nl/assets/documents/pwc-doing-business-in-the-netherlands-2015.pdf, (Erişim Tarihi: 09 Eylül 2017).
- Şenyüz, D. (2007). "İşletmelerin Rekabet Gücü Açısından İstihdam Üzerindeki Yükler ve Yeni Kanunda Çalışanların Vergilendirilmesine Getirilen Değişiklikler", Sicil Dergisi, 2(5), 165-176.
- Tanzi, V. (2008). "The Role of the State and Public Finance in Next Generation", OECD, Journal of Budgeting 8(2), 1-27.
- USCEA, (United States Council of Economic Advisers). (2014). The Economic Report of the President Together with the Annual Report of the Council of Economic Advisers, Washington DC: US Government Printing Office.
- Weller, C. E. (2007). "The Benefits of Progressive Taxation in Economic Development", Review of Radical Political Economics, 39(3), 368-376.
- Yeniçeri, Ö. (2014). "Ücret Gelirlerinin Vergilendirme Usulleri ve Vergi Adaleti", Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 77-85.
- Yıldız, H. (2005). Küreselleşmenin Vergileme Üzerindeki Etkileri, Ankara: Seçkin Yayınevi.